

Narodna epopeja „Kosovo“.

Niko Županić — Ljubljana.

Kosovska epopeja ne zahteva velikega pesnika, ampak najvećega; tistega ki bo zatajil samega sebe. Čakajmo ga s potrpljenjem.

Vladimir Levstik, Od rapsodije do epa.

Jugosloveni su dobili svoju narodnu epopeju »Kosovo«. Stvorio ju je dr. Lazar Dimitrijević,¹ lekar iz Sarajeva, koji se u svome životu uz svoje praktično zanimanje liječenja bavio literaturom i poezijom.

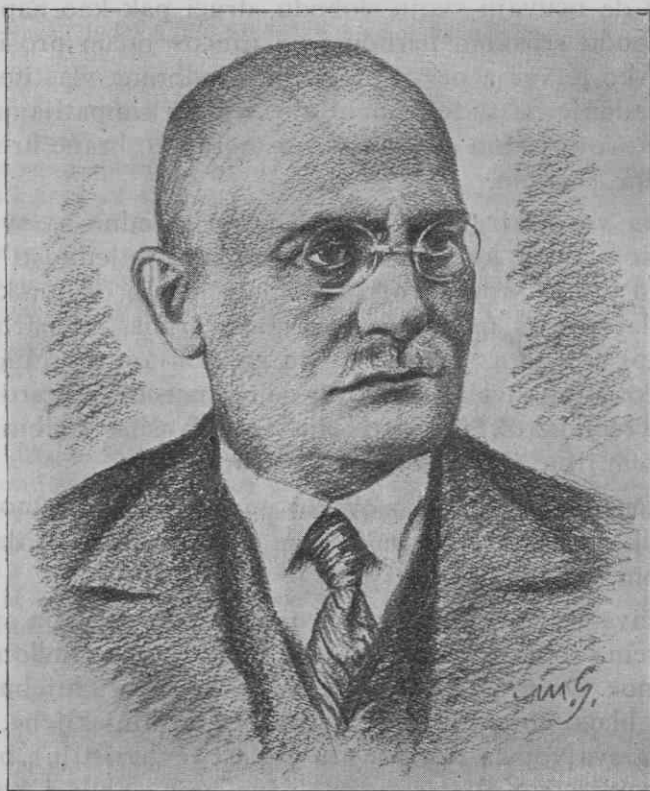
I ako se o Dimitrijevićevom Kosovu pisalo na nekoliko mesta ipak se može kazati, da je njegova pojava prošla u glavnom neopažena i neuvažena. To bi otprilike značilo, da djelo L. Dimitrijevića nije uspjelo pa se prošlo preko njega a moglo bi značiti i to, da jugoslovenski literarni kritičari nisu svjesni što znači za naciju jedna narodna epopeja.* Ili je duh vremena protivan stvaranju omašnih romantičnih tvorevina? Bilo kako bilo, treba podvući da je jugoslovenska publicistika posvetila dolasku crnačke plesačice Josefine Baker u Beograd desetputa više pažnje nego pojavi Srpske narodne epopeje »Kosovo«.

Danas imaju Jugosloveni svoje »Kosovo«, svoju Ilijadu i to znači jedan događaj u kulturnoj istoriji našega naroda.

Slovenski narodi, osobito istočni, sveži su još u etnografskom pogledu, još se nalaze u svjetlu sutona njihovog herojskog doba i još stvaraju narodne pjesme. Srpsko-turski (1912 do 1913) i svjetski rat (1914 do 1918). Opjevane su bitke i vojskovođe, opjevani bolovi i jadi ranjenika, opjevani su lekari i milosrdne sestre, koje su njegovale ranjene i bolesne ratnike. Šteta samo što nisu za vrijeme i neposredno poslje rata sakupljene i zapisane, jer ih je duh modernog vremena po većini odnio u zabo-

¹ Лазар Димитријевић, Косово. 8^о, стр. 573, цијена 100 динара. Штампарија П. Н. Гаковића. Сарајево 1924.

rav. Od sviju naroda u Evropi Srbi su najbogatiji narodnom poezijom, koja se odlikuje i kvantitetom i kvalitetom. Sam Goethe sa svojim profinjenim ukusom divio se ljepoti srpske narodne pjesme. Ali nešto nemaju Sloveni uprkos bogatstva pjesama, nemaju harmoničnih cjelina, koje bi se kretale oko izvjesnog krup-

Dr. Lazar Dimitrijević

nog događaja narodnog života i istorije, nemaju svojih epopeja. Imaju pjesniške bisere i dijamante, no ne može se njim dičiti narodna muza jer nisu nanizani u harmoničnu cjelinu poput ogrlice ili dijadema. Do danas nije pošlo za rukom Rusima da sastave od svojih bilina o knezu Vladimiru organsku cjelinu niti je to bio slučaj kod Srba do godine 1924.

Tek Lazar Dimitrijević poklonio je svome narodu jedno krupno djelo, narodnu epopeju »Kosovo«. Sabrao je pjesme koje se kreću oko vidovdanske katastrofe 1389 i Kosova polja, dopunio ih drugim istodobnim pjesmama, doveo ih u kauzalnu vezu i stvorio od svega jednu organsku cjelinu. Glavni tok pripovijedanja proširen je epizodama. Dvije sile bore se jedna protiv druge, Srbi i Turci biju krvavu kosovsku bitku godine 1389, prvi u plemenitom cilju da očuvaju svoju slobodu, drugi pak kao napadači da otmu slobodu srpskom narodu i na njegov račun prošire svoju državu. Ako je već a priori plemenitija odbrana vlastite slobode nego napadanje na tuđe to dobijaju Srbi na simpatijama i časti, što brane svoju rodnu grud i svoju vjeru, što brane hrišćanstvo pred tuđim islamom.

Srpska vojska izginula je na Kosovu zajedno sa svojim carem iz više razloga, koji su po svojoj etičnoj vrijednosti vrlo različiti. Prvo je bila srpska vojska tri puta manja od turske, drugo se pojavila nesloga među srpskim poglavarima, jer narodna tradicija pripisuje poraz svađi između carevih zetova Miloša Obilića i Vuka Brankovića, koji je u očima naroda postao izdajnik naroda. Treći uzrok propasti bila je viša sila, sudbina, kojoj niko na zemlji ne može da odoli.

Tragični momenat u kosovskoj epopeji znači pismo od Bogorodice, koja postavlja cara Lazara pred alternativu da privoli zemaljskom ili nebesnom carstvu.

Odlučivši se za nebesko carstvo, car Lazar upravlja sve svoje odluke prema tome, i nastoji da sve bude »sveto i milome Bogu pristupačno«. On pravi crkvu na Kosovu »o carevu hljebu i tainu, za carevo blago gotovinu, a bez suza bez sirotinjskijeh«. On nagreguje, da sva vojska primi svetu pričest (evharistiju), bez pret hodne ispovijesti. Kako je to neobična pojava bila i kod Srba, da se uoči bitke uzima pošljedna (samrtna) pričest, i sama pjesma to podvlači: »Teške muke i teške žalosti, gje se zdravi pričestuju ljudi, i skoroj se smrti namjenjuju!«

Ova epopeja obrađuje sukob dvaju kontinenata, dvaju svijetova, dviju kultura, dviju religija, dviju rasa, dvaju morala. Žrtve su bile ogromne, s obadvije strane. Osim mnogih znatnih vojskovođa i velikaša, poginuo je i srpski car Lazar, i turski car Murat, i Muratov najstariji sin Jakub. Azijati su brojem prigušili Evropljane, damascenske sablje i saracenska koplja nad-

jačali su srpske noževe i mačeve, islam je triumfovao nad kršćanstvom, ali je ostao nepobijeđen moral kršćanski, ostao je zavjet na mladima, da ginu »za krst časni i slobodu zlatnu«, preko 500 godina je kultivisana osveta Kosova i predavana s koljena na koljena, do konačnog uspjeha.

Grada ove epopeje najbolje se vidi iz njezinog sadržaja:

I. DVA SE SILNA CARA ZAVADILA.

Vila gradila grad od kostiju. Kad joj je nestalo gradje, otišla je na srpsko-tursku granicu da zavadi dva cara i da izazove rat. Porušila je turske karaule i popalila, a carske krajišnike pobila. Preobukla se u jednog carskog delibašu, otišla u Jedrene i optužila Srbe, da su oni porušili i popalili karaule i pobili Turke krajišnike, a za zarobljene primali kao otkup samo utovljene svinje.

Sultan Murat na tu tužbu saziva divan (savjet) i naredjuje da se kupi vojska. Zatim piše caru Lazaru ultimativno pismo.

Car Lazar poranio i probudio caricu. Kazuje joj koban san, koji je usnio. Dolazi knjigonoša od Murata s onim pismom. Car šalje čelnika Goluba po Juga i 9 Jugovića, da dodju na savjetovanje. Kad su čuli Muratovu prijetnju, svi su se prepali i pristaju na dadnu harač i taoce i djevojke. Ali ne pristaje Milč Obilić. On predlaže skrajnji otpor. Vuk Branković pobija Milošev optizam i odlučno je za mir. Ili, već ako hoće rat, da se utvrde i zauzmu zgodne položaje, a nikako da ne idu na Kosovo. Miloš je naprotiv za otvorenu bitku: »Dje je svemu svjetu na vidiku.« Skoro svi pristaju sada uz Miloša.

Muratu se otprema odgovor i prima se Kosovo kao mjesto odlučne bitke.

Car Lazar zahvaljuje Milošu i pita se: Kako bi ga obdario? Carica Milica mu namjenjuje kćer Vukosavu za ženu. Vuk Branković je odgovara od toga.

Razašilje se raspis na sve poglavice, sa kletvom Kneževom: »Ko je Srbin i srpskoga roda.«

II. MILOŠ U LATINIMA.

Car Lazar šalje Miloša Obilića u Latine (Dubrovnik) da pokupi i donese harače, jer oni ne plaćaju već sedam godina. Miloš se oprema i Vukosava mu daruje na put rublje i dobre savjete. Milč je, došavši u Dubrovnik, uzbunio čitav grad, naročito ženski svijet. Našavši kneževske dvorove, postupa po nalogu i kazivanju cara Lazara. Na svršetku službe božje pristupa on Knezu i Knežinji i kaže im poruku Cara Lazara. Knez obara krivicu na careve poslanike Brankoviće koji su zulumom zemlji dotužili, pa je narod odrekao plaćanje. Ali sad će cara poslušati. Sazvalo se Vijeće, sastavilo se 30 mazgi blaga, Miloša divno ugostili i vode ga pred crkvu Dimitriju da se njome pohvale. Miloš veli da je to malena crkvice spram srpskih manastira, i da bi je on mogao prebaciti buzdovanom. Latini se klade s njim u 1000 dukata. Miloš prebaci crkvu, ali buzdovan udari u Kneževu dvorove i pobije dosta čeljadi. Latini meću Miloša u tamnicu. Miloš piše pismo Marku Kraljeviću, da ga izbavi. Marko se spremi i dodje za dan i po pod Dubrovnik. Opazi ga s grada snaha Kneževa i javi

svekru. Ovaj šalje sina Velimira sa 300 konjanika da uhvati Marka. Marko uništi konjanike, a uhvati i sveza Velimira, pa sjede dalje piti vino. — Knez uze 3000 konjanika i povede ih s sobom na Marka. Ali Marko i to rasturi, uhvati Kneza, sveza ga skupa s Velimirom, prebaci ih preko bedevije i počera gradu. Kneginja nudi otkup i pita, šta ište Marko. Marko u glavnom ostavlja da Miloš nareče cijenu. Onda Miloš ucjenjuje i dobiva sve što ište, i još više.

III. SESTRA LEKE DUKADJINA.

Marko došao kući umoran. Majka večera s njim. Za večerom majka govori Marku, da bi mu se trebalo već oženiti. Onda joj Marko kaže za Lekinu sestru, i govori o njoj s mnogo oduševljenja, i veli da se drugom ne će oženiti. U jutro se Marko opremio i odlazi prema Prizrenu, ali kad je bio blizu Kačanika, domisli se: ode Ljutici Bogdanu, da i njega povede kao prosca. Kod Bogdana se odluči da odu još po Relju Krilaticu u Pazar, te da sve troje zajedno odu u Prizren, pa neka djevojka bira od njih trojice, kojeg hoće. Kad su bili u Prizrenu, i Leka ih lijepo ugostio, progovori Marko, zašto su došli. No, Leka ne prima prosidbe, dok ne upita sestre. Rosanda dolazi i nalazi sve trojici manu: Marko joj je turska pridvorica, Bogdan je valjda sin kakve čobanice, a Relja je pazarsko kopile, i ciganka ga je odgojila. Marko bijesan otrči za njom i izvadi joj oči. Sva tri pobratima pojašu konje i odu. Rosanda kuka i zaklinje brata da je osveti. Zatim se otisne kuli s pendžera i padne mrtva na zemlju.

IV. NETKO BJEŠE STRAHINIĆU BANE.

Soko Strahinića donosi pismo banu od majke mu. U pismu mu se javlja da su Turci došli na Kosovo i da je Vlah Alija udario na Banjsku, svu je porobio i popalio, sluge isjekao i razagnao, majku mu konjem pogazio i Ljubu zarobio i sobom odveo.

Ban ište od Juga 9 sinova, svojih šura, da odu s njim na Kosovo, da mu se nadju u nevolji. Jug se ne da ni opepeliti. Pošto niko neće da ide s njime, ban odlazi sam. Svrati se u Banjsku, da vidi svoje dvore. Našao je samo jednog bolesnog slugu, koji mu u glavnom potvrdi majčin izveštaj. Zatim odlazi ban u čaršiju, i dadne obojiti Djogata, a za sebe nabavi ruho turskog krajišničkog delibaše. Kad je došao do blizu Kosova i vidio silnu tursku vojsku, tu se malo prepanuo. Ugazio je u ordiju i tražio Vlah Aliju. Na vodi Drenici naišao je na jednog pijanog derviša, koji ga je poznao iz doba svoga tamnovanja u Banovoj tamnici, i on mu kaza, da je Vlah Alija na Goleš-planini.

Ban izidje na Goleš-planinu, nadje Vlah Aliju, i prisili ga na dijeljenje mezdana. Vlah Alija je jači, ali ipak ne može da osvoji Bana, pa poziva Banovu ljubu da mu pomogne. Ona zaista i pomaže Turčinu, udarivši svoga muža komadom sablje najprvo po pasu, te mu spanu čakšire i sapnu noge, drugi put ga udari povrh glave, te ga zalije krv. Nato Ban vikne svoga hrta Karamana, te ovaj dovati Banovu ljubu. Vlah Alija gledajući za njom zaboravi se, te ga Ban obori s nogu i zakla zubima.

Ban metne Ljubu na svoga Djogata i odvede je natrag u Kruševac.

V. ZA KRST ČASNI I SLOBODU ZLATNU.

Kad su knjige Lazarove rasturene širom i svakom bila poznata kletva Lazarova, sav se srpski svijet našo pod Kruševcem.

Car Lazar s caricom za večerom. Milica ga moli, da joj ostavi jednog brata, od zakletve, i odabire Boška. Car daje svoj blagoslov: nek da barjak kome njemu drago.

U jutro poranio Vuk Branković, i nagovara Cara Lazara da raspusti vojsku, jer je on usnio ružan san. Lazar se ne da odvratiti, i vojska počne prolaziti pored grada. Na zidovima kruševačkim narod gleda vojsku i njezinu opremu. I carica je izašla na kapiju sa 12 dvorkinja. Kad je naišao Boško Jugović, ona mu obisne o vratu i ustavlja ga. Boško se ne da zaustaviti, nego proćera konja pokraj sestre. Zatim ona zaustavlja redom i ostalo 8 braće ali ni jedan neće da ostane. Carica padne onesviješćena. U to nailazi car Lazar i zapovijeda čelniku Golubu da ostane s gospom u Kruševcu. No Golub neće da ostane, već se preobuče i uzme konja što mu ga je Ljuba u mirazu dobila, i ode za vojskom. Sustigao je vojsku. Kad su minuli Mitrovicu, car šalje unapredak Relju Krilaticu u Vučitrn da se pobrine za hranu vojsci i konak. Vojinovići su ga dobro dočekali i spremili za vojsku što treba.

VI. KAKVA VATRA NA KOSOVO DODJE.

Pošto je Murat završio savjetovanje i poslao ultimatum caru Lazaru naredjuje svome sadrazamu (ministru, vel. veziru), da razašalje proglas na sve Muslomane, da se kupi vojska. Sto pisara pišu knjige 3 dana i četiri noći bez prestanka. Sakupilo se 200.000 pješaka i 100.000 konjanika. Otpočinula je vojska 3 dana i onda pošla na Kosovo. Sve Kosovo polje napuniše. Iza pola noći sultan Murat izlazi pred šator, klanja i moli se Bogu: »Ne sjedini, Bože djaurina!« Kad je bilo pred zoru, poranio je Bajazit (serašćer — glavni komandant), uzeo avdest i klanjao sabah (jutarnji obred), izvadio kuran i pročitao fatihu (molitva za mrtve). Onda probudi mladjeg brata, Hafiz-čelebiju i zove ga da idu pod Orlove Stijene, da gledaju srpsku vojsku. Hafiz se penje jeli u kičicu a ponese durbin, i okrenu ga gradu Vučitrnu, pa kazuje Bajazitu, kakvi junaci prolaze i na kakvim konjima. Bajazit, po tome kazivanju, u glavnom, poznaje ko je koji junak, i nagovještava, da će biti mesa orlu i gavranu, i »dobro nije, niti mu se nadaj«. Veli mu još, neka pogleda, da li je medju tom vojskom Marko Kraljević, jer ako je Marko za Srbima, svi će Turci zginuti, i ostaće do vjeka priča, kako su izginuli na Kosovu. Hafiz javlja, da nema Marka.

VII. CAR VOLJEDE CARSTVU NEBESKOM.

Svetitelj Ilija nosi pismo od Bogorodice, iz Jerusalima na Kosovo. Obavio se u sivu maglu i nevidljivo ostavio knjgu Caru na koljeno. Car se poziva da se odluči: kome će se privoljeti carstvu. Ako hoće zemaljsko pobijediće Turke, ako li hoće carstvo nebesko, onda će poginuti i on i njegova vojska. Car se odlučuje za nebesko carstvo, i šalje Božidara peharnika da pozove sve poglavice na savjet. Svi dolaze, i car im kazuje sadržaj Bogoro-

dičine poruke i svoju odluku, da je izabrao nebesko carstvo. A njih pita za savjet: kako će načiniti crkvu bez kamena, već od svile i skrleta. Svi čute. Miloš Obilić veli, da raskvare svilene šatore i od njih da načine crkvu. Car na to dobavi Rada Neimara, i pogodi se s njime, za 300 oka dukata, da mu načini crkvu. Poslije toga iznosi Car Lazar pred savjetom, da je potrebno da neko ode uhoditi Turke. Miloš Obilić veli da je za to najpodesniji Kosančić Ivan. Pošto je Car dao Ivanu potrebnu opremu za njega i za konja mu, da se preruši i načini turski krajišnik, odlazi Ivan među Turke, obilazi razne odrede i treći dan se vraća. Na povratku se sukobi s jednom četom pljačkaša, koji ga teško obrane.

VIII. SLAVU SLAVI SRPSKI CAR LAZAR.

Neimar Rade počinje graditi crkvu. Ali nadglednici Brankovići ne htjedoše već prvog dana dati obećane napojnice ni platiti obećane nadnice, te majstori i pomagači negodovahu. Onda ih Rade, ozlovoljen, potakne, da tu noć ne poživaju, nego da do zore završe crkvu. Tako i bude. Kad su svršili crkvu, on ode caru i potuži se. Car naredi Milošu da objesi Brankoviće, no Miloš ih poštedi i spremi kod Relje, da ih pridrži i dobro postupa s njima, a Caru kaže, da je izvršio naredjenje. Car se međjutim pokajao zbog svoje nagle presude i Miloš mu onda prizna, da nije izvršio po zapovijesti. Car isplati majstorima po pogodbi, i naredi pričešćivanje. Za to vrijeme Miloš Obilić i Milan Toplica čekaju Ivana Kosančića, koji dolazi ranjen i pripovijeda, kako je silna turska vojska. Obilić ga moli, da tako ne kazuje Caru, jer će se Car zabrinuti, a vojska poplašiti, nego neka rekne, da Turaka doduše ima mnogo, ali da nisu bogzna kakvi junaci. Kad je došao Caru, Ivan zbilja tako i kazuje. Car zaziva poglavice na večeru u oči svoje slave. Napijanje i razgovor o slavi. Miloš Obilić je čutljiv, neveseo, i Car ga pita šta mu je. Miloš veli da mu nešto gori desni obraz, i po tome mu se čini da čemu se desiti nešto neprijatno. Car, u namjeri, da ga razveseli, podiže pehar vina, nazdravlja Milošu, i prilikom te zdravice imenuje ga glavnim komandantom. Svi to primaju oduševljeno, osim Vuka Brankovića, koji na završetku izbacuje jednu dvosmiselnu frazu: »Ja se bojim i strah me je ljuto, da te ne bi izjela nevjera, da proplačeš od svoje milosti!«. Čuvši riječi Vuka Brankovića, svi su začutili. I Miloš je zaprepašćen, čuti i razmišlja. Car Lazar to krivo tumači, kao da je Miloš naumio izdaju, naviza ga »prva vjero, potonja nevjero!« Na to Miloš potegne sablju na Vuka, ali mu Banović Strahinja uhvati sablju i ne da mu da okrvavi sofru gospodarevu. Miloš ga za to poljubi u ruku. Vuka izguraju Jugovići napolje.

Miloš odgovarajući Caru na zdravicu, veli da nije nevjera nikad bio nit će ikad biti. Vidiće se na Kosovu, ko je vjera, ko li je nevjera. On se zariče da će sutra rano otići pod šator Muratu, rasporeti ga, stati mu nogom pod vilicu, i za znak toga djela skinuti mu prsten s ruke i kapu s glave, pa je donijeti u srpski stan. Izrekavši to i još neke sporedne riječi, izide iz careva šatora, a za njime Ivan i Milan. Ostali, po napustvu Juga Bogdana, učine raspored, kada i kako će koja vojska udarati.

Vuk, čim je stigao u svoj oko, podigne svoje oklopnike i prijede na drugu stranu Sitnice i smjesti onde svoju vojsku, a Turaka što je bilo na toj strani, prećeraju na drugu stranu, gdje je bio gros turske i srpske vojske.

IX. JUNASTVO MILOŠA OBILIĆA.

Obilić došavši svojoj vojsci, traži Ždralina da ide u Muratov tabor. Kosančić ga odgovara od te namjere. Miloš ga naziva zbog toga strašljivicom. Toplica se nudi Milošu da i on ide s njim. Sva trojica opreme konje i podu. Za malo vremena minu pokraj turskih straža neopaženi. A kad su ušli u tursku vojsku, okrenu sablje u natrag, da bi Turci mislili da su oni u prijateljskoj namjeri došli. Turci im otvaraju put. Kad su stigli blizu sultanovog šatora, opteče ih arapska straža, i zapita ih Idris-arapin: kud su pošli? Miloš mu odgovara da bi htio lično govoriti s carem Muratom. Na to mu kaže Idris, da otpaše sablju i skine čizme, podavije ruke i da ide caru. Ne će Miloš sablje da otpaše, ni da izuje čizama. Idris to javi caru, a Car naredi: neka ga pusti, u čizmama, i sa svim oružjem.

Miloš unide pod šator, a na polju ostanu Ivan i Milan držeći konje. Pred Milošem svi pod šatorom ustanu na noge, Mahmut-paša ga uzme za ruku i posadi na svoje mjesto. Murat pita Miloša: ko je, kako se zove i zašto je došao? Da li je došao da ga uhodi, ili da mu posluži ili porad njegove glave. Miloš odgovara, da nije došao uhoditi, a može biti da će ga služiti, jer je čuo da je (Murat) junak pravi. Kazuje se po imenu i veli da je vjerno služio cara Lazara 12 godina. Na kraju ga je poslao Lazar u planinu da čuva putove od Turaka, a nije mu dao najma, a kad je poiskao novac, udario ga je (Lazar) po obrazu pred 30 vojvoda. Za to je došao Muratu, da bi se osvetio. — Murat ga pita: ko je vodio vojsku na Pločniku, ko je pogubio brata njegova, Osman-čelebiju i oteo 2 Osmanove žene? Miloš odgovara da je on to učinio u službi cara Lazara. Murat ga ispituje dalje: da li bi načinio pismo Lazaru i poslao ga po Milošu, u kom ga poziva na mir i da vrati vojsku. Miloš to odbija. To je Muratu milo, jer se uvjeri, da Miloš nije uhoda. Onda obećava Milošu mnoge darove, čin velikog vezira i da bude prvi do cara, ali da se — poturči. Miloš na to plane i odgovori Muratu uvredljivo. Murat na to pogleda dželata, a ovaj skoči da posiječe Miloša. Ali Miloš bi hitriji, posiječe dželata, i sve cko cara Turke, i raspori Murata. Samo je ostao Djezar Mahmut-paša, jer mu je bijela brada do pojasa, pa ga ne htjede Miloš pogubiti. Zatim istrči pred šator, dovat i se svog konja, i sa svoja dva pobratima udari na Arape, i kasnije na svu tursku vojsku. Kad su se već skoro bili probili kroz Turke, padne na pamet Milošu, da je zaboravio skinuti prsten s ruke Muratove kao dokaz svoga čina, i vraća se natrag. U povratku gine najprvo Milan, pa Ivan. Milošu pogine konj, Miloš se brani pješice, ali mu se slomi koplje i sablja, i Turci ga uhvate.

X. U POČETKU, U BOJU PRVOME.

Iza ponoći došao je Vladeta vojvoda svojoj vojsci i kazuje raspored: kako i kad će vojska udariti. Od Zmijanja Rajko veli da nije dobro danju udariti na Turke, već da bi trebalo noću, i tako zbuniti Turke i njihove saveznike. Vladeta to odobrava. Rajko odlazi da malo uhodi turske straže. Na povratku naiđe na spavećiva Turčina i posiječe ga i odnese glavu mu u svoju družinu. Tada Bošnjaci udare, i tuku se do zore. Malo boja, mnogo pogibije. U stanu Cara Lazara pronese se glas, da Bošnjaka nema na desnom krilu, misli se da su pobjegli i sastali se sa vojskom Vuka Brankovića. Stojan Sredojević to po-

bija i veli da su Bošnjaci noću udarili na Turke, i stoga da se je ono zemlja tresla.

U taj čas dotrči jedno momče s Kosova i kori vojvode, što se ne biju s Turcima ili se ne predaju, nego su prepustili Turcima raju na milost i nemilost, te planuše sve kuće sirotinjske, a Turci robe, pale, svake jade grade.

Na to Car naredi pokret. — Biju Srbi, a biju i Turci, dosta jada s obadvije strane. Vladeta vojvoda šalje poruku Vuku Brankoviću da udari pred podne sa svojom vojskom, kad već udari sva ostala vojska. Vuk odbija to, izgovarajući se vrućinom, koja bi oko pola dana, onesposobila oklopljene konje i junake.

XI. BIJU SRBI, A BIJU I TURCI.

Vojvode redom jedan za drugim miču svoju vojsku, biju se i ginu. Pojedini dvoboji. U glavnom su Srbi pobjednici. — Na to Bajazit šalje hitnu naredbu (srklet-buruntiju) Timurtaš-paši da odmah udara sa rezervom. Pred napad hodža Šuvalija uči dovu (molitvu), a u pola molitve improvizuje govor, i kazuje pridjenje, kako su se rajska vrata otvorila, i iz raja izišle hurije sa crvenim plahtama u rukama, da u njih kupe krv od mučenika (žrtava za din). Opominje, da se oinovni hrane za ljubav žrtvovanja (kurban), a junaci za ovakove prilike, kad se treba žrtvovati i poginuti.

U tome sudaru ginu jedan za drugim srpske vojvode i njihove vojske. I careva sva izgibe vojska i osam Jugovića, sam ostade Boško. Cara Turci uhvatiše, svezaše i odvedoše Muratu.

Od Zmijanja Rajko ranjen i onesviješćen. Konj ga nosi preko Sitnice u tabor Vuka Brankovića. Vuk ga opazi i raspituje za Bošnjake. Rajko mu veli, da je sve izginulo i izranjeno. Onda Vuk digne svoju vojsku i odvede je u Komoran za Goleš-planinu.

XII. DVA MUSIĆA.

Žena Musića Stevana sanjala san. Kad se vojvoda probudio, on joj tumači san, po kojemu će svi Srbi izginuti. U isti mah donosi Vaistina sluga pismo od Cara Lazara sa poznatom kletvom. U pismu se kaže, da će bitka biti u petak. A tu je već noć između četvrtka i petka. Musić Stevan se boji da ne će moći stići na Kosovo i da će na njima ostati kletva.

Vaistina sluga alarmira vojsku i sakupi se brzo 1000 konjanika. Pošto je opremio tri konja, Vaistina se vraća u kulu da probudi obadva Musića. Sreća ga vojvodina ljubav, pobrati ga i moli, da ne budi gospodara, jer je ona koban san snila. Ali se sluga ne da navratiti na izdaju. On probudi najpre Stevana pa Lazara. Obojica se opreme i odlaze na Kosovo sa slutnjom da će poginuti. — Iza pola dana stigoše na Sitnicu i nadoše devojkju, gdje bijeli platno, a na glavi joj svilen kalpak (po opisu Miloša Obilića). Musić iste kalpak, da ga pozna: čiji je. Kad ga je vidio, zaplače i poljubi kalpak. Kad su prešli preko Sitnice, Lazar pita Stevana: čiji je bio kalpak? Stevan mu kaže da je Milošev i da su sigurno okasnili. Obode konja. Malo za tim stignu na Kosovo. Stevan ode Caru i izmoli oproštaj. Dok se on razgovara s Carem, udarili su Arapi na njegovu vojsku. Pogibe Vaistina sluga, rani se Musić Lazar i Stevan ga podigne i odnese Caru Lazaru. Car uzima sestrića Lazara na krilo, gdje ovaj za malo umire.

Pošto pokopaju Lazara, Musić Stevan odlazi vojsci, ali ne nađe ni jednoga druga, sve izginulo. —

XIII. BORILO SE PA SE UMORILO.

Pričešćivanje vojske. Najzad Miloš i njegova dva pobratima. Na izlasku iz crkve opazi Miloš Kosovku djevojku. Daje joj svilenu maramu za uspomenu i obećava joj da će je uzeti za Milana svoga pobratima i da će joj biti kum. Za njim Ivan daje grivnu i obećava biti joj djever. Milan joj daje zlatan prsten. U prehod sunca obilazi Kosovka po razbojištu, prevrće po krvi junake i umiva ranjenike i zaliva ih vinom. Naišla je na Orlovića Pavla i on joj reče, da su sva trojica ona poginula, koje ona traži. Orlović umre, a Kosovka uzme njegove noževe i udari se u srce. — U jutro lete dva gavrana s Kosova u Kruševac. Carica Milica pita ih šta je bilo na Kosovu. Gavranovi u glavnom kazuju šta je bilo. Pričaju o pogubljenju cara Lazara i Miloša Obilića. Dolazi Vladeta vojvoda ranjen na izranjenom konju. I njega pita carica o pogibiji, i on joj tačnije kazuje i odlazi. Za njim dolazi čelnik Golub, ranjen, na izranjenom konju. On sasvim detaljno priča o porazu, gdje i kako je koji glavar poginuo. Na to Carica Milica cvili i jadikuje sa svojim dvjema kćerima. — Međutim k dvoru Juga Bogdana donio je konj mrtva Boška Jugovića. Kad su ga sagledale snahe, zakukale su sve, samo majka nije kukala ni plakala, no se zamolila Bogu, da joj da mogućnosti da ode na Kosovo i da vidi ostalu djecu i starca Jug Bogdana. Išla je, našla je konje i hrtove, ali nije našla ni Jugu ni sinova. Vratila se je doma i povela sobom konje, pse i sokolove. — Oko ponoći vrišti Damjanov konj, jer nije donio svoga gospodara. U jutro donose gavranovi ruku i na ruci burmu. Ljuba Damjanova pozna da je to ruka njenog Damjana, najstarijeg Jugovića. Majka prevrćući ruku presvisne. —

XIV. NEKAD BJEŠE STALAC NA MORAVI.

Car Bajazit iskuplja ranjenike i šalje u pozadinu. Plijen ratni dijeli pravedno: Zdravim po jedan dio, ranjenim po dva, a poginulim (t. j. njihovoj djeci) po tri. — Zatim je sastavio divan (savjet) i imenovao paše i age. Nije bio paša Seidim, nego je došao po svršetku. Bajazit ga pita, gdje je bio, i on priča, da je išao sa spahijama i zaposio klanac da prepriječi put niz Toplicu. Tu je vidio čudo od konja u Prijezde vojvode Stalačkog. Bajazit na to kreće ostatak vojske na Stalac. Došavši tamo, poručio je Todoru Prijezdi da mu preda Stalac i pošalje sablju, konja i ljubu. Prijezda odgovara, da ne da ništa. — Po tome nastaje boj oko Stalaca, juriš i potkopavanje laguma. Kad je doznao vojvoda, da su Turci kroz lagum (prokop) prodrli u grad, on naređuje ispad iz grada. Svi mu izginu, a on se jedini vraća, odsiječe konju glavu, prelomi sablju i zajedno s ljubom skače u Moravu. Iza zauzeća Stalaca Bajazit obilazi polje i čuje, kako cvili neko među zarobljenicima. Na njegovo pitanje javlja se Srđa Zlopogledja i moli da ga pusti na otkup, ili da ga posiječe. Bajazit veli, da neće ni dinara, ako mu pravo kaže: koja su bila ona tri junaka na Kosovu, koji su mnogo Turaka pogubili. Zlopogledja mu veli, da su to bili Banović Strahinja, Boško Jugović i on (Srđa Zlopogledja). Car mu na to ostavlja da bira način smrti, a Srđa ište da napusti na njega 200 janjičara, da ga na sablje raznesu.

XV. DOCKAN DOĐE KRALJEVIĆU MARKO.

Marko dolazi ljutit od Leke kući. Malo kasnije dolaze glasnici i donose knjige. Jedna je od Budinskog kralja, druga od vojvode Mirka, treća od Cara Lazara. Prvom se poziva Marko u svatove da bude vjenčani kum, drugom na kumstvo da krsti dva blizanca sina, a trećom na boj na Kosovu. Marko se odluči za Kosovo i sakupi 6000 kopljanika, opremi se i on i brat mu Andrija i polaze na Kosovo preko Tetova i Đakovice, da zaobidju Muratovu vojsku. Ali tako moraju preko zemlje Leke Dukadinca, koji ne da proći ni provesti vojske, jedno što hoće da ošveti krv svoje sestre, a drugo što misli da Marko Kraljević hoće da pomaže Turcima. To zadrži Marka dva dana i on izgubi 500 druga, i dođe na Kosovo kasno, gdje vidi da je srpska vojska izginula. Marko polomi od žalosti sve svoje oružje, samo zadrži topuzinu, pošalje Andriju s vojskom natrag, a on pođe sam po Kosovu da nađe pobratima Miloša Obilića. — Tražeći Miloša, našao je najprvo Bana Strahinića, pa onda Stojana Sredojeva, i oni su ga uputili prema Gračanici. Kod Gračanice našao je mrtva Ždralima i polomljeno oružje Miloševo, ali njega ne nađe. Odatle pođe Marko niz Kosovo i naiđe na tabor Mehmeda Arapa, gdje je nakupio mnogo robinja i avliju okitio osječenim glavama. Na 100 borića po jedna glava na svakom, a najviši od sviju borova čeka glavu Kraljevića Marka. Marko pogubi Arapina, oslobodi roblje, sahrani mrtve glave i zakune se, da će osvetiti izginule vitezove, osvetiti ili poginuti. —

»Kosovo« je, po ugledu na slavne svjetske narodne epopeje, sastavljeno od raznolikih pjesama, koje u svome postanju ili obrađivahu istu temu ili sličnu, ili ne bjehu uopće ni u kakvoj vezi sa glavnim događajem. Ovom epopejom pokazao je Dimitrijević, na primjeru, kako su postale Homerove epopeje. Mnogo prije Pizistrata, i prije Solona, poznavao je jedan daroviti pjesnik (nazovimo ga: Homer) mnogo jelinskih epskih, i lirskih pjesama, i došao je na zamisao, da od njih načini oveće jedinstvene poeme. I, zasnovao je Ilijadu i Odiseju. On je zasnovao plan svojim epopejama, pa je, prema tome planu, sređivao pojedine stihove, misli, odlomke, epizode, i čitave pjesme. On je pojedine stavove prepletao i popunjavao mislima i stihovima iz drugih pjesama istoga ciklusa, a često i iz drugih ciklusa, i iz drugih dijalekata. Ali, čisto svoje nije dodavao ništa, ili vrlo malo.

Sada je jasno, da je Ilijada narodna epopeja, koju je, po svojoj osnovi, sastavio jedan pjesnik, od narodnih, i samo od narodnih pjesama, epizoda i stihova, a to se vidi iz nekoliko upoređenja Ilijade sa Kosovom.

Homer je htio, da dâ u jednoj cjelini što više pjesama, koje su obrađivale junaštva pri opsadi Troje i Tebe, ali nije mogao razvući pjevanje na deset i više godina, nego se ograničio, da

opjeva samo srdžbu Ahilovu i tako je prilično sačuvao jedinstvo vremena. Ilijada, doduše, prelazi trajanje srdžbe Ahilove, obrađuje borbu bogova, boj Ahilejev, pogibiju, otkup i sahranu Hektora, i borbe za nagradu u slavu Patrokla, te u svemu crta događaje pred Trojom od 51 dana. Kosovo uzima zadaću da prikaže, kako je bilo »kad se dvije udariše vojske na Kosovu polju širokome«, i premda počinje sa kupljenjem vojske na obje strane i završava bojeve malo podalje od Kosova, kod Stalaća, ipak se sva radnja događa otprilike u 34 dana.

Homer je rasrdio Ahileja, da ga na taj način ukloni iz boja, kako bi se mogli i drugi junaci odlikovati, Agamemnon, Diomed, Ajas, Odisej, Patroklo i drugi, jer kada bi Ahilej neprestano bio u boju, drugi ne bi stigli megdana podijeliti. — I u Dimitrijevića Kraljević Marko, taj narodni heroj svih Jugoslovena, zakasni na Kosovo, a Miloš Obilić rasrđen odlazi pod šator sultanu Muratu da ga ubije. Tako imaju mjesta i vremena ostali da pokažu svoje junaštvo.

Na taj način nema ni u Ilijadi ni u Kosovu ni jedinstvene radnje ni glavnog junaka. Ta su dva eposa na širokoj osnovi, narodni eposi, koji opijevaju čitave nacije, nižu tipove razno-likih junaka, iznose njihove vrline i sitne mane, zadovoljavajući i lokalne ambicije i provincijalne patriotizme.

Homer u II. pjevanju, st. 494.—759. nabraja ahejske vojskovođe, i koliko je koji vodio sobom lađa i boraca. A od 815. do 877 stiha, u kratko su nabrojani Trojci i njihovi pomoćnici. Tako je srpska vojska i njene vojvode izredani u V. pjevanju Kosova od stiha 306. do 1506, a u XI. pjevanju su opet ukratko spomenute srpske vojske i vojskovođe, a i turske poglavice, turska plemena i njihovi pomoćnici i saveznici. — I kao što u III. pjevanju Ilijade sjedi Prijam sa trojskim starcima na kuli kod skejskih vrata, i gleda junake ahajske i pita snahu Helenu, koje je koji, a ona mu ih po opisu poznaje i kazuje, — tako i u VI. pjevanju Kosova Hafiz Čelebija s jele gleda srpsku vojsku i njezine vojvode, pa ih opisuje bratu Bajazitu, a ovaj ih po opisu poznaje.

I uhode se šalju među neprijatelje, i u Ilijadi i u Kosovu, i obećavaju se nagrade za uspjele uhođenje.

Starina Nestor pita Ahajce (II. X. 204.—210) »Ne bi li se kogod pouzdao u smiono srce i pošao među Trojce, ne bi li kojega uhvatio dušmana, i ne bi li govor možda čuo med Trojcima, šta med sobom vijećaju, kane li ostati kod lađa blizu, il

će se povratiti u grad.« A car Lazar pita u VII. pjesmi Kosova (282 strana)

„није л' мајка родила јунака
и мени га у војску спремила,
који би се могло поуздати,
да уходи Муратову војску?“

I kao što na Nestorovo pitanje Danajci umuknu svi i ušute (II. X. 218), tako i na Lazarovo pitanje

„сво је друштво поникнуло ником,
неко гледа како расте трава.“

Nestor obećava uhodama po jednu ovcu od svakog gospođara, Hektor obećava kola i konje Ahilejeve, a car Lazar obećava

„бијелу му начинити кулу,
поклонит му уз кулу баштину,
на баштину намјестити овце, — —
а по врху хиљаду дуката.“

Kralj Agamemnon obećava Ahileju (IX. pjevanje Ilij., st. 122 do 157.)

»Sedam tronoga još nežeženih i deset zlatnih talenta, dva-
deset sjajnih kotlova i dvanaest konja debelih trkača, što košije
stekoše trkom. Sedam ću dati mu žena Lezbijanki, i s njima će
poći još Brizejida, a dadnu li nam bogovi razoriti Prijamov grad,
neka on u njega uđe, i natovori punu lađu zlatom i mjeđu, i
neka izabere dvadeset najljepših trojanskih žena. A kad dođemo
u ahejski Argos, neka mi bude zet, neka izabere od mojih triju
kćeri hoju hoće i neka je vodi bez ikakve mirbe, a ja ću mu
mnogo darova dati, koliko još niko ne daje kćeri. Sedam ću mu
naseljenih pokloniti gradova, svi su uz more, oni će ga poštovati
kano boga, i davaće mu obilat danak.«

A Murat obećava Milošu (IX. pjevanje Kosova, strana 354.):

„први ћу ти ја дар даровати,
дванест турских под оправом коња,
други ћу ти ја дар поклонити,
два товара и сребра и злата,
накићених бисером хаљина,
и оружја доста јуначкога;
трећи ћу ти ја дар поклонити,
три товара јаспре свакојаке,
и синију од сребра сковану; — —

даћу теби стотину читлука,
и даћу ти дванајест градова,
на обали крај Црнога Мора;
даћу теби моју султанију,
чинићу те великог везира,
стимаће те паше и рицали,
не ће бити у мене бољега;
даћу теби мухурлију ђорду,
на њој мухур цара османскога,
и даћу ти турали фермана,
да од тебе старијега нема,
већ да радиш, што је теби драго;
и сједићеш уз моје кољено,
а под мојом златном перјаницом.“

А nije ovo, kao ni ostale citirane stavove spjevao sam Dimi- trijević i unio ih u svoje Kosovo, da bi više ličilo Ilijadi, i bilo umjetna kopija njezina kao Enejida, već su te stihove ispjevali narodni pjesnici, pronosili su ih guslari, rapsodi, zapisali su ih i štampali skupljači i izdavači, a — po svoj prilici — ni jedan od njih nije ni znao, da tako nešto nalik ima u Ilijadi.

Ovo dvadesetak stihova napr., izvađeno je iz Бука Караџића II. knj. pj. 95, st. 114; Bogolj. Petranovića III. knj. pj. 56, st. 187, 188; Srete Stojkovića „Краљевић Марко“, pj. 112; Gjorgja Drago- vića pj. 26, st. 72, 73; Matice Hrvatske knj. IV, pj. 50, st. 192—227. i Koste Hoermanna II. knj. pj. 26. st. 370.

Kad je u pohodu vojska na udarcu, onda je Homer prati ovako (Ilij. IV, 422—428) »Kao o prebučni brjeg kad udare valovi morski jedan za drugim gusto, a Zefir goni ih vjetar; oni se naj- prije dižu na pučini, zatim se lome oni o suho i ječe veoma, kri- vuljasti idu i u vrhunac se penju i morsku izbacuju pjenu: tako se danajske čete bez prekida micahu tada jedna za drugom u boj...«

А Kosovo, u XI. pjevanju, st. 1—14 bilježi to ovako:

„Или грми, ил се земља тресе,
ил удара море о брегове,
ил вјетрови у више планине;
ил се оре стјене низ планине,
ил змајеви муте кроз вихоре,
ил се виле бију боровима?

Нити грми, нит се земља тресе,
 нит удара море о брегове,
 нит вјетрови о више планине,
 нит се оре стјене низ планине,
 нит змајеви муте кроз вихоре,
 нит се бију виле боровима,
 већ је српска ударила војска,
 редом, широм, преко поља равна.

A to je izvađeno iz: Bog. Petranović III, pj. 38. st. 1—6; Vuk Karadžić VI, 76, st. 5, 6; Vuk Kar. VIII, 27, st. 42, 47; Kosta Hoermann I, pj. 2, st. 1553.

A kad se sudare dvije vojske, onda se njihova vika i buka prikazuje u Ilijadi »kao da se more uspljuskuje k čadorima i lađama crnim; valovi morski tako ne huče o obalu bijući, kada se iz mora dignu, uz teško duvanje Boreja, niti se u planinskom dolu čuje toliko praskanje ognja, kad bukne, da čitavu sažeže šumu; ni vjetar tako ne huji uz brsnata stabla, vjetar koji najvećma zna gruhati u bjesnilu svome, koliko trojanski i ahejski glas bijaše tada«. (Ilij. XIV. 392.—400.)

Kosovo, u XI. pjevanju, strana 413, slika to ovako:

„Два се силна вјетра ударише,
 свим водама они зањихаше;
 стаде црне земље тутњавина,
 задрхташе горе и планине,
 затресе се дрвље и камење,
 студене се воде помутише,
 па се мутне воде успуљукују.
 зелене се повијају јеле,
 врховима о тле ударају.
 То не била два вјетра силена,
 већ се двије војске састадоше,
 ђе се среле ту бој заметнуле.“

To je uzeto iz: Bog. Petranović I, pj. 8. st. 4; B. Petranović I, 9, st. 5—7; B. Petranović I, 29, st. 55, 56; Ogledalo srpsko I; Vuk Karadžić VIII, 50, st. 80; V. Kar. IX, 1, st. 334; i Vuk Kar. IX, 14, st. 1086. —

A kad vojska ide, onda tutnji zemlja i pod Trojom i na Kosovu; Ilij. II. 465 »A zemlja zatutnji strašno od topota konjskih i ljudskih nogu«; Ilij. II. 781. »A pod njima zemlja sve tutnjaše,

kao kad se Zevs bog srdi i bije zemlju.« XX. 157.—158. — »pod nogama tutnjaše zemlja, kada se kretahu.«

Kosovo X., str. 371.

„Кад потече дванест хиљад коња,
кад затутњи земља на Косову,
рекао би и заклео би се,
да се ведро небо проломило,
ил је пало небо на земљицу,
па се земља од страха потресе.“

(Узето из: Петр. I, 21, 206—207; Вук Караџић VII, 15, 287—289.)

Kosovo X, str. 376.

„Поље јечи, ведро небо звечи,
од пјешака и од коњаника“

(Из Богољ. Петран. II. 37, 149—150)

Kosovo VI, str. 250.

„Стаде бахат сурих бедевија,
Једрене се из темеља тресе,
од велике силе и војника.“

(Из Вук Караџ. III, 78, 145 и VIII, 73, 196—197)

Kud prolazi kakva viša sila, drmaju se brda i planine, —
Пљ. XIII, 15. »Поде кораћајућ брзо; под ногамa бесмртним планине су се и широка дрмала брда,« — а у Косову VII. пј. str. 257:

„Повише се брда и планине,
врховма се преко воде љубе!
не отпада камен од камена,
нит се земља у поток просипа,
нит се гране с горе одламају.“

(Из Богољ. Петран. I, 29; 96—100)

Kad se hoće da istakne množina vojske, Homer veli: »bude ih na polju, koliko cvijeća ima u proljeće, koliko lišća (Пљ. II, 468, ili

»Ima premnogo njih ko pijeska i kao lišća« (Пљ. II, 800), — а Косово вели, VIII. пј. str. 316,

„Бих рекао и бих се заклео,
да је више у Турчина војске,
нег зелена на горици листа,
и на земљи траве детелине.“

(Из Бог. Петран. II. 9; 224—227.)

I jedni su i drugi junaci odjeveni i oružani srebrom i zlatom.

Agamemnon ima (Ilij. XI, 17—42.) »nazvuke krasne, što ih kopče od srebra držahu kruto,« zatim na oklopu »prema vratu sa svake strane pa tri se zmaja dizala u vis«, a mač imaše »na kojem klinci blistahu zlatni, a korice bjehu od srebra, zlatno remenje bješe na koricama«. »Remen na štitu bješe od srebra, na njemu se zmija plavkasta motala, a tri u zmiје bijahu glave«. — »Šljem na glavu metne s konskijem repom i kita odozgo se tresаше страшно.«

A Kosovski junaci mahom imaju zlatne i srebrne kopče na nogama i puca na prsima. U XI. pjesmi, na str. 406 ima Musa Čelebija

„доламу, од црвене млетачке кадифе,
низ њу пуца с обадвије стране
свако тежи по по литре злата . . .“

„Уз прси му оплетене гује,
под грлом му главе саставиле,
када јунак макне раменима,
под грлом му зијевају гује;
би рекао и би се заклео,
да ће гује заклати јунака . . .“

— „а припасо сабљу димишњију,
све јој коре у злато залите,
уз коре је оплетена гуја.“

(Из Коста Херман I, 32, 889, 896—902; 931—933; и из В. Кар. VI, 49; 168, 169.)

Prije, no će se mejdan dijeliti, izlaze prisni drugovi, pa razmjere prostor za mejdan. U Ilijdi III, str. 314, 315

»sin Prijamov Hektor i s njime divni Odisej izmjere naj-prije prostor za mejdan«; »a tada u srijedu stupe med Trojce i med Ahejce« (341). A u XI. pjevanju Kosova, strana 407.

„те пољану копљем раздјелише,
и јуначки мејдан размјерише:
у дуљину шездесет копаља,
у ширину двајест и четири. —
А двије војске стале, па гледале,
како ће се мегдан дијелити.“

(Из Кос. Херман II, 49; 463; Матица Хрватска III, 3; 480; и IV, 28; 953, 954; Вук Караџић IV, 32; 205.)

Kad se rvu dva dobra junaka, onda to Homer opisuje ovako (Ilij. XXIII, 714—720.)

»Čvrsto ščepaše ruke silovite leđa, te ona stanu grohotat, i znoj ih obojicu oblije vlažni; masnice guste se ispnu po rebrima i po ramenima, masnice crvene od krvi obojici.« »Niti je svaliti mogo Odisej ni na tle oborit niti je mogao Ajas, jer jaki se ne da Odisej«.

A Kosovo IV., str. 171 i 172 veli:

„Па се онда у кости узеше,
 колко су се слатко приватили,
 обојица токе саломише,
 па се токе у траву сасуше;
 — — носише се љетни дан до подне,
 и зелену траву погазише,
 рвали се четири сахата,
 да се не зна чиј ће мегдан бити,
 ударила сила на бијеса;
 недаде се преклонит Алија,
 већ Страхину омахује бана,
 све се јадан дочекује Бане
 на кољена и на десну руку,
 па га Турчин оборит не може;
 стало јарко насред неба сунце,
 сунце стало, па се загледало
 ће с' носажу два добра јунака;
 док Турчина пјене попануле,
 бијеле су како горски снијег,
 Страхинь-бана бјеле, па кржаве...“

(Из Вука Кар. II, 44; 677—680; VI, 13; 79; VI, 58; 170, 171; Богољ. Петран. III, 18; 247; Коста Херман II, 49; 551; II, 44; 567—569; II, 45, 173—175.)

Pa i kad se junaci sa svojim konjima razgovaraju, i kad ih potiču na teži i veći podvig, potsjećaju ih na dobru njegu i hranu. Tako Hektor veli svojim konjima: (Ilij. VIII, 185—191.)

»Ksante i Podarže ti, i Etone i divni Lampe, sada mi platite njegu, što njome častila mnogo vas je Andromaha...; medenu pšenicu vama Andromaha davaše prvim, vina vam m'ješšaše ona, da pijete, srce l' vam ište, prije no meni...«

A Ban Strahinić kaže svome Đogu u IV pjesmi Kosova, str. 175:

„Мореш, Ђого, утувити врјеме,
кад на Бањској преврже година,
кад је ока зоби дукат била?
Сви јунаци коњма узмакоше,
ја сам ти је вавјек узимао,
и натицо јутром и вечером,
ја сам теби примицао, Ђого,
примицао и тебе товио,
Ђого, брате, рад данашњег дана;
сад попамти господару своме!“

(Узето из: Коста Херман II, 65; 833—839; и из Мат. Хрват. II, 44.)

Dosta sličnosti ima i u gestima ožalošćenje udovice trojske i kosovske. Tako Andromaha, u XXIII pjevanju Ilijade, str. 460—474.

»iz sobe odmah izleti na mahnitu nalik, srce se bacalo u njoj, i dvorkinje pođu za njome. A kad dođe do kule do gomile ljudi, tad stane, obazre se na zidu i opazi, kako je Hektor vučen pred gradom trojskim, a neštedice ga k lađam ahejskim koritastim brzonogi konjici vuku; mrak se na obje oči Andromahi crni navuče, ona se unazad sruši i izdahne svijest iz sebe. Upletci blistavi njoj daleko spanu sa glave, kapa i načelak spane i ukosnik pleteni njojzi i povezača, što je od zlatice od Afrodite dobi u dan, kad Hektor sjajnošljemac vodio nju je Eetionu iz dvora, darivao je darima silnim. Zaove okolo nje se i jetrve u hrpu skupe.«

A ljuba Boška Jugovića, u XIII pjesmi Kosova, na str. 481, kad je konj donio njezinog Boška na kapiju,

„итро слети низ танану кулу,
гологлава млада, без оглава,
раскосмана како мушка глава,
распасана, без свилена паса,
босонога на мермер авлију“.

Pa kad se uverila, da je Boško mrtav,

„више њега бијући се паде,
паде лицем на камен студени,
она паде, па се обезнани.“

Истрчале од двора дворкиње,
истрчало осам јетрвица,
истрчала Југовића Мајка.“

(Узето из: Кос. Херман I, 7; 237; Вук Караџић VII, 26; 69, 70; Богољ. Петрановић I, 268; 5, 6. Онда: Вук Караџић V, 256; 51; и II, 45; 96, 97; Мат. Хрватска I, 63; 100.)

Има још безброј сличних упоређења у Илијади и Kosovu, од којих није ни једно нарочито узето, узajмлјено, преведено, нити је плагијат, него као и досад citirana, свако napose, и сва skupa доказују, да су и српске и јелинске народне pjesme настале од истих елемената, да су им поједини sitni saradnici били људи из народа, већном прости seljaci. I, као што је од тих народних елемената и мотива, од epizoda, priča и pjesama, napletena, dopunjena, načićena, načićkana, sastavljena и načinjena narodna epopeja Kosovo, isto су тако postale и јелинске народне epopeje Илијада и Odiseја.

I, као што је неkad Homer био први učitelj svakom intelligentnom Јелину и Римљанину, тако ће neminovno за кратко vrijeme бити Kosovo neophodna knjiga svakome pismenom Južnom Slovenu,* који hoće да се бави literaturom, pjesništvom и retorikom. Jer pored punoće, bogastva и čistoće srpsko-hrvatskog jezika, ту ће naći neiscrpno blago narodnih мотива и slika, išaranih са izbranim epitetima, tropima и pjesničkim figurama.

Pored posve pravih облика naći ćete pođjekoји arhaizam, који čini ugodnu promjenu.

Na str. 30.

„Што шаљете дванајст талаца,
имате их, даћете их **Турком**.“

(Из Вук Караџић IV, 6, 46, 47.)

Na str. 281.

„Нек се сјаје, нек се моје **знаје**.“

(Из Вук Караџић II, 36; 65.)

* Treba priznati да је srbohrvatska narodna epika doprinijela svoj znatan dio postignuću oslobodjenja и ujedinjenja Srba Hrvata и Slovenaca у једну nezavisnu државу, што је pisac ovog članka predviđjao već prije oslobodjenja. (N. Zupanić, Jugoslovenska romantika. »Ljubljanski Zvon« 1902, str. 832 до 839). Bez sumnje biće у budućности naše narodne epopeje што је »Kosovo« Laze Dimitrijevića vrlo važno čtivo за nacionalno и moralno vaspitanje jugoslovenske mladeži и то у толико većој mjeri у koliko буду ove epopeje vremenom estetski čistije и svjetlije.

Има и по гдјекоји neologizam; на пр. на стр. 205.

„Стоји звека **тракиперја** златна.“

(Из Вук Караџић VI, 61; 14.)

Od mnogih tropa i figura, kojima je knjiga krcata, uzeću samo nekoje, kako mi šta dođe pod ruku, na dohvat.

Već u samome proemionu imamo aliteraciju

„сва се сила сломи на Косову,“

(Из Вук Караџић II, 89; 371.)

zatim epiforu:

„Од Турака нешто и **остало**,
а од Срба и што је **остало**;“

(Из Вук Караџић II, 45; 143, 144.)

ра hiperbolu:

„Паде крвца коњу до стремена,
јунацима до свилена паса,
по њој плове коњи и јунаци;“

(Из Вук Караџић II, 55; 25—27)

i anaforu:

„ђе погибе српска госпоштина,
ђе погибе српска царевина;“

(Из Вук Караџић IV, 55; 494 и II, 58; 57.)

i perifrazu:

„докле траје сунца и Косова;“

(Из Вук Караџић IV, 28; 452)

i apostrofu:

„Срби, браћо, и Богу је жао!“

Имамо silu upoređenja (komperacija). Тако на стр. 384.

„Шта се бјели напред Бивољака?

Ил је снијег, ил су лабудови,

ил су бјеле на збојеве овце;

ил играју планинске девојке?

Нису оно на збојеве овце

јера би их чобан узбијао;

нит играју планинске дјевојке
 јер би коло ишло наоколо;
 да је снијег већ би окопнио,
 лабудови већ би одлећели.
 Нит је снијег, нит су лабудови,
 већ је шатор Вука Бранковића.

(Из Вук Караџић III, 81; 1—6; Мат. Хрват. V/I, 27; 5; и II, Дод. 40.)

На str. 504.

„Нисам риба да по мору пливам,
 ни кошуља да на кули висим,
 нисам дрво да на ватри горим,
 ни шеница да ме млини мељу,
 нит сам курва да ме растржете,
 растржете коњма на репове.“

(Из Вук Караџић II, 52, 70—73.)

Metonimija: На str. 495.

„виде смртну уру пред очима.“

(Из Вук Караџић IX, 25; 136.)

„краво му све до руке гвожђе.“

(Из Матица Хрватска IV. 50; 986.)

Ономатороја, на str. 258.

„стоји пролом од коњских копита,
 стоји клекат коња и јунака,
 стоји звека свијетлог оружја,
 стоји кликта сивих соколова,
 стоји квика хрта и бизина.“

(Из Вук Караџић IX, 28; 393; и IX, 7; 29—31)

Asonanca, на str. 60,

„под високом гором Бороговом;“

на str. 246,

„сво Косово поље поклопише;“

и str. 399.

„драм је ваља два дуката златна.“

(Из Вук Караџић II, 37; 36; и IV, Дод. 3.)

Antiteza, na str. 500.

„Или цвили вила нагоркиња,
ил завија из горице вуче,
ил је гују пожар опколио,
ил је оро тиће погубио,
ил је соко поломио крила?
нити пишти вила нагоркиња,
нит завија горјаниче вуче,
нит је гују пожар опколио,
нит је оро тиће погубио,
нит је соко поломио крила,
— већ је јунак Срђа Злопоглеђа.“

(Из Ђорђе Драговић 23; 5; Вук Караџић VI, 68; 3—6; и II, 52; 4; Огледало Српско 2.)

Klimaks (gradacija), na str. 373.

„А кад зора сину од истока,
кад се небо зором потпасало,
и Даница перо помолила,
иза горе провирило сунце,
певрљуге небу полећеле,
и прснули брљци по трњацим,
запјевале тице по уранцим.“

(Из Коста Херман II, 65; 256—259; и I, 2; 1597, 1598; Матица Хрватска IV, 40; 1805.)

ili na str. 363.

„До поноћи ведро небо било,
од поноћи наоблачило се,
црна тама сво поље застрла,
не види се звјезда ни мјесеца,
још је Богу и то мало било,
сташе пудат муње и громови,
и падати крваво камење.
Тад намигну Голеш на Скочине,
а Скочине на Врањин-Долине,
а Долине на Брда Вучија,
из Брда се магла помолила,
а из магле киша ударила.“

(Из Вук Караџић IV, 57; 493, 494; и VI, 48; 96—99; Коста Херман I, 7; 168—172.)

ili na str. 272.

„нема друма куд је пролазио,
ни паланке куд је долазио,
ни тавнице, ће се осуужио,
ни мејдана ће је погинуо,
ни бедема на ком му је глава.“

(Из Богољуб Петрановић III, 19; 136—138.)

U početku ovog članka učinio sam prijekor jugoslovenskoj literarnoj kritici i žurnalistici što je i suviše malo pažnje posvetila narodnoj epopeji »Kosovo«; no ogriješio bih se o pravednosti kad bih ćutke prešao preko dvaju prikaza, odnosno dveju kritika ove epopeje povodom njenog izlaženja. Prvo se javio slovenački književnik, Vladimir Levstik, koji je u podužem feljtonu »Slovenskog Naroda« u Ljubljani na duhovit način protumačio odnos između narodne rapsodije i narodne epopeje te pokazao u kojim granicama smije da se kreće jugoslovenski Homer kod stvaranja u pogledu sadržine i u pogledu arhitektonike: »Pesnik, ki smatra Kosovo za svojo snov in sebe za njenega gospodarja, lahko vstvari mojstrovino najvišje vrednosti, nikdar pa ne bo vstvaril našega kosovskega epa. Štirjaki za ta hram so že obsekani, stebri izklesani: pesniški genij rase je sam udaril nanje svoj pečat. Rekli smo, da imajo v narodni rapsodiji vse bitne stvari prečiščeni končnoveljavni izraz, ki se v svoji absolutni predstavotvornosti ne da nadomestiti. Dograditelj narodnega epa ne more imeti za ta izraz ne koristnih dodatkov ne dovoljenih izprememb: njegova naloga ni oblikujoča ampak spajajoča. Uravnovešena spojitev danih prvin v celoto, oprezno i smotrno krajšanje dolgoveznih postranosti v korist bistvenega, zmiselno ćutno odstranitev dijalektičnih razlik, vse to je na temelju celokupnega gradiva — evo edine oblasti našega Homerja i ćim već bo v njem resnićnega pesnika in ćim zanesljivejši njegov umetniški ćut, tem većja bo verjetnost, da obvelja njegova zgradba kot tisto kar hoće biti: kot naš vsenarodni kosovski ep . . . Kosovska epopeja ne zahteva velikega pesnika, ampak najvećjega: tistega, ki bo zatajil samega sebe. Ćakajmo ga s potrpljenjem . . . Kot zdrav korak proti smotru si lahko zapomnimo »Kosovo« sarajevskega zdravnika Dr. Lazarja Dimitrijevića. Pošteno je, skromno in polno pravega spoznanja. Ćuteć, da narodna pesem ne trpi in ne more trpeti Dantea, ki bi

segal goslarju pod brado, je Dimitrijević zgradio svoj ep po njenem lastnem neizpremenjenem diktatu.«

Drugi kritičar, Jaša M. Prodanović, dobar poznavalac srpskog jezika i narodne poezije nije se toliko zanimao teorijom i prirodom narodne epopeje, koliko njenim sadržajem i pojedinostima. On u glavnom pravi Dimitrijeviću zamerke i gotovo ništa mu nije po volji. Ide čak tako daleko da izjavljuje na kraju, kao da je Dimitrijevićev spev Kosovo jako podbacio i promašio cilj. Za kritičara »ostaje ipak ‚Lazarica‘ g. Srete Stojkovića kao najuspeliji pokušaj Kosovskega epa«. U pogledu zameraka u pojedinostima mogli bi se ponegdje složiti sa kritičarom pa i sam stvaralac epopeje bi dobro učinio kad bi po neku uzeo u obzir kod novog izdanja, no treba primjetiti da su mnoge omaške preterano prikazane i suviše podvučene. Nijedno delo na svijetu ne postoji bez omaške, čak ni sam svijet stvoren od Boga. Izgleda da Jaša M. Prodanović kod pisanja ove kritike nije bio dobro raspoložen da bio je »oštar«, kako i sam kaže. Zaista, bio je i suviše oštar. Priznajem Jaši Prodanoviću izvjesne primjetbe kao opravdane i treba da mu je avtor zahvalan za njih, no čudim se da nije primjetio, da su Jugosloveni dobili Dimitrijevićevim spjevom »Kosovo« svoju prvu i jedinu narodnu epopeju, a to znači jedan događaj u kulturnoj historiji. »Lazarica« naime Srete Stojkovića* ne predstavlja nikakvu epopeju. Prvo, »Lazarica« nema arhitektoniku jedne epopeje, drugo sastavljena je od veštački stvorenih delova kao i ulomaka iz narodne epike, koji su poredani prema hronologiji istorije jedan do drugog, bez prave organske veze, i treće »Lazarica« je više manje bez poetske vrijednosti. Sreta Stojković bio je možda dobar matematičar ili zoolog a bio je bez fantazije, bez umjetničke dinamike, bez umjetničkog stvaralačkog individualizma. Karakteristično za njegovo historijsko i prozaično shvatanje je podela »Lazarice«: »I deo, događaji pre Kosovskog boja; II deo, pripreme za Kosovski boj; III deo, događaji na Kosovu; IV deo, posle boja Kosovskog.« Tako radi hroničar no ne pjesnik.

Na zamerke Jaše M. Prodanovića odgovorio je autor** epopeje »Kosovo« podužim člankom punim duhovite šale i satire.

* Sr. J. Stojković, Lazarica ili boj na Kosovu. (Izdala „Srpska Književna Zadruga“, kњ. 101. Strana X. + 271, 8°.) Beograd 1906.

** Л. Димитријевић, Господина Јакова Продановића оцена „Косова“. („Гајрет“ X, бр. 14, стр. 215—218.) Сарајево 1926.

Od Trojanskog rata do pojave Homera prošlo je oko 400 godina, a od Homera do čišćenja i savršenstva njegovih epopeja od prilike 600 godina. Od Vidovdanske bitke 1389 do Dimitrijevićevog »Kosova« prošlo je preko 500 godina a ne znamo kako dugo ćemo čekati da bude epopeja bez prijekora poput Odiseje ili Ilijade iz drugoga stolecja pre Hr., da bude sjala izbrušena u svojoj potpunosti. Ako bude išao proces svojim putem kao kod Grka biće čekanje dugo. Bez sumnje Dimitrijevićevo Kosovo neće ostati u svojoj prvobitnosti, možda će biti u glavnom ugladeno i popravljeno, no ostaće vezano za ime Laze Dimitrijevića ideja i metod stvaranja jugoslovenske epopeje.

I suviše bi me daleko odvelo nabranjanje figura, isticanje pojedinih slika i epizoda. Treba pročitati djelo, od korice do korice, i to polako, poistih, sa poimanjem i razumijevanjem. Onda se istom može ocijeniti: kakvu vrijednost imamo u ovom narodnom eposu. On je prošao kod nas skoro neopažen. Uzroci su tome razni. Glavni je uzrok, što je u nas i među književnicima i književnim kritičarima mali broj, koji su klasički vaspitani. A i od onog malog broja kod Srba, vrlo je mali broj, koji znaju šta je narodna epopeja. A kod Hrvata i Slovenaca, i od onog malog broja klasički vaspitanih, vrlo ih je malo koji lako i bez naprezanja mogu čitati ćirilicu; pa nije čudo, što se je malo ko kanio da pročita pesmu od 17.000 stihova.

A da je ovaj epos pročitan onde gdje treba, i s onim razumevanjem kako treba, uvjeren sam da bi on odavno bio uvažen i nagrađen — kako treba!

Résume: Die Jugoslavische Nationalepopöe „Kosovo“.

»Die Epopöe von Kosovo verlangt nicht einen grossen Dichter, sondern den grössten, denjenigen, der sich selbst verleugnen wird. Warten wir auf ihn mit Geduld!«

Vladimir Levstik,
Von der Rhapsodie zum Epos. Ljubljana 1924

Die Jugoslaven haben ihre Nationalepopöe »Kosovo« bekommen. Sie wurde von Dr. Lazar Dimitrijević geschaffen, einem Arzt aus Sarajevo, der sich im Leben nicht nur mit seinem praktischen Beruf beschäftigt hat, sondern auch mit Literatur und Dichtung.*

* V. Levstik. Od rapsodije do epa. Razmišljanja ob Dimitrijevićevem »Kosovo« (»Slovenski Narod«, LVII, št. 127, 128, 129). Ljubljana 1925.

Obwohl über Dimitrijević's Epos an einigen Stellen geschrieben wurde, kann man sagen, dass seine Erscheinung im allgemeinen unbemerkt und unberücksichtigt geblieben ist. Das könnte vielleicht bedeuten, dass sein Werk nicht gelungen sei, und dass man daher über dasselbe hinweggegangen wäre; es könnte aber auch sagen, dass sich die jugoslavischen Literarkritiker nicht bewusst sind, was eine Nationalepopöe für ein Volk bedeutet. Oder ist der Zeitgeist dem Schaffen grosser romantischer Dichtungen feindlich gesinnt? Wie es dem auch sei, muss man doch betonen, dass die jugoslavische Presse dem Auftreten der negroiden Tänzerin Josephine Baker in Beograd zehnmal mehr Aufmerksamkeit schenkte als dem Erscheinen der serbischen Nationalepopöe »Kosovo«.

Heute haben wir Jugoslaven unser »Kosovo«, unsere Ilias, und das bedeutet ein Ereignis in der Kulturgeschichte unseres Volkes.

Die slavischen Völker, besonders die östlichen, sind in ethnografischer Hinsicht noch frisch, sie befinden sich noch im Lichte des Abendrothes ihres heroischen Zeitalters und sie schaffen noch Volkslieder. So werden die Kämpfe und die Führer des serbisch-türkischen Krieges (1912—13) und des Weltkrieges besungen, die furchtbaren Leiden der Verwundeten, die Ärzte und die barmherzigen Schwestern, welche die Kranken und Verwundeten gepflegt haben. Es ist nur schade, dass diese Lieder nicht während dieser Kriege und unmittelbar darauf aufgeschrieben und gesammelt wurden, da sie der moderne Zeitgeist meistens in Vergessenheit geraten liess.

Von allen Völkern Europas besitzen die Serben den grössten Reichtum an Nationalpoesie, die sowohl durch ihre Quantität, als auch durch ihre Qualität hervorragend ist. Goethe selbst mit seinem verfeinertem Geschmack war über die Schönheit des serbischen Volksliedes entzückt. Etwas aber fehlt den Slaven trotz ihres Reichtumes an Liedern: sie haben keine harmonischen Gesamtheiten, die sich um ein bestimmtes grosses Ereignis des nationalen Lebens und der nationalen Geschichte gruppieren würden, sie haben keine Epopöen. Sie haben dichterische Perlen und Diamanten, aber mit ihnen kann sich die Volksmuse nicht schmücken, da sie nicht in ein harmonisches Gesamtwerk eingereiht sind, da sie keine Perlenschnur und kein Diadem bilden.

Bis heute ist es den Russen nicht gelungen, von ihren Nationalliedern vom Fürsten Vladimir eine organische Einheit zu bilden, und das gleiche war auch der Fall bei den Serben bis zum Jahre 1924.

Erst Lazar Dimitrijević hat seinem Volke ein solches grosses Werk geschenkt, die Nationalepopöe »Kosovo«. Er hat die Lieder gesammelt, die die Katastrophe am Vidovdan des Jahres 1389 und das Amselfeld behandeln, er hat sie mit anderen gleichzeitigen Liedern ergänzt, sie in ursächlichen Zusammenhang gebracht und aus dem Allen ein organisches Ganzes geschaffen. Der Hauptgang des Ereignisses ist durch Episoden erweitert. Zwei Mächte kämpfen gegeneinander, die Serben und die Türken schlagen die blutige Schlacht von Kosovo im Jahre 1389, die ersten in der edlen Absicht, ihre Freiheit zu bewahren, die zweiten aber als Angreifer, um die Freiheit dem serbischen Volke zu rauben und auf seine Rechnung ihren Staat zu vergrössern. Da schon a priori der Verteidigungskampf um die eigene Freiheit edler ist als die Bekämpfung der fremden Freiheit, so gewinnen die Serben an Sympathien und Ehre, da sie ihre heimische Scholle und ihre Religion verteidigen, da sie das Cristentum vor dem Islam beschützen.

Das serbische Heer wurde am Amselfeld zugleich mit seinem Herrscher vernichtet, aus mehreren Gründen, die ihrem ethischen Werte nach sehr verschieden sind. Erstens war die serbische Armee dreimal kleiner als die türkische, zweitens entstanden Unstimmigkeiten zwischen den serbischen Anführern, denn die Volkstradition schreibt die Niederlage dem Streite zwischen den Schwiegersöhnen des Zaren zu, dem Miloš Obilić und Vuk Branković, welch letzterer in den Augen des Volkes Nationalverräter wurde. Die dritte Ursache des Unterganges war aber eine höhere Kraft, das Schicksal, dem Niemand auf Erden entgegen gehen kann.

Das tragische Moment in der Epopöe von Kosovo bildet der Brief der Muttergottes, welcher den Zaren Lazar vor die Alternative stellt, entweder das himmlische oder das irdische Reich zu wählen.

Nachdem sich der Zar Lazar fürs Himmelreich entschlossen hat, richtet er alle seine Vorkehrungen darnach, und er bemüht

sich, dass alles »heilig und dem lieben Gott angenehm« sei. Er lässt eine Kirche aus Purpurstoff am Amselfelde errichten »aus dem Gelde des Zaren, aber ohne Tränen der Waisen«. Er gibt den Befehl, das ganze Heer müsse die heilige Kommunion ohne vorhergehende Beichte empfangen. Da es auch bei den Serben ein ungewöhnlicher Vorfall war, dass im Angesichte des Kampfes das letzte Abendmahl eingenommen wird, so wird das sogar vom Lied betont: »Schwere Mühe und schwere Not, wo gesunde Leute das heilige Abendmahl einnehmen und für den baldigen Tod bestimmt werden.«

Diese Epopöe behandelt den Zusammenstoss zweier Kontinente, zweier Kulturen, zweier Religionen, zweier Rassen, zweier Moralen. Ausser vieler bekannter Feldherrn und Adeliger gingen zugrunde auch der serbische Zar Lazar, der türkische Sultan Murat und sein ältester Sohn Jakub. Die Asiaten haben durch ihre Überzahl die Europäer erwürgt, die damaszener Säbel und die sarazenischen Speere haben die jugoslavischen Klingen und Schwerter besiegt, der Islam triumphierte über das Christentum, aber die christliche Moral blieb unbesiegt, die Jugend schwur, »fürs hochheilige Kreuz und die goldene Freiheit« zu kämpfen, über fünfhundert Jahre wurde der Rachedanke für Kosovo kultiviert und von Geschlecht zu Geschlecht überliefert, bis zum endlichen Erfolge.

Es wäre jedoch verfehlt zu glauben, die Epopöe »Kosovo« sei ein vollkommenes Meisterstück ohne jeglichen Tadel. Im Gegenteil sind wir von vornherein überzeugt, dass sie einer Verbesserung bedürftig ist und dass ihr Verfasser zuerst die grosse Feile an sie anlegen wird. Die feinere Arbeit, das Reinigen und Schleifen des groben Diamanten bleibt aber der Nachwelt vorbehalten. Das ist auch bei den griechischen Epopöen (Ilias, Odyssee) der Fall gewesen; denn es vergingen von der Entstehung derselben bis zur endgiltigen Redaktion etwa 600 bis 800 Jahre.

Die Südslaven haben in Lazar Dimitrijević ihren Homer bekommen; wahrscheinlich werden ihm bald verschiedene Homeriden folgen. Wir müssen aber am Ende zugestehen, dass die Epopöe »Kosovo« schon in ihrer ersten Fassung und Ausgabe etwas bewundernswürdiges und großartiges ist und dem künstlerischen Werte nach den Werken jener Schriftsteller gleichzustellen ist, die sich um den literarischen Nobelpreis bewerben.

KOSOVO.

Sastavio Lazar Dimitrijević.

Mili Bože, čuda golemoga!
 Da je bilo stati, pa gledati
 kad se dvije udariše vojske
 na Kosovu, polju širokome:
 jedno srpska, a drugo je turska!
 Nije šala: sto hiljada Srba,
 a Turaka tri stotin hiljada;
 sva se sila slomi na Kosovu.
 Od Turaka nešto i ostalo,
 a od Srba i što je ostalo
 sve ranjeno, i iskrvavljeno.
 Pade krvca konju do stremena,
 junacima do svilena pasa,
 po njoj plove konji i junaci;
 a junačke kosti ostadoše
 da ih kljuju orli i gavrani.
 Znati će se onde košturnica
 dokle traje sunca i Kosova,
 da pās pāsu priča i kazuje
 gdje obadva cara pogiboše,
 sultan Murat i care Lazare,
 gdje pogibe srpska gospoština,
 gdje pogibe srpska carevina, —
 Srbi, braćo, i Bogu je žao!

I pjesma.

DVA SE SILNA CARA ZAVADILA.

Grad gradila Nagorkinja vila,
 na visokoj na Šari planini,
 na planini, na vrh Ljubotena,
 đe se legu orlovi krstaši,
 đe se kriju vile i zmajevi,
 đe se viju magle i oblaci,
 đe se biju bure i vjetrovi,
 đe pucaju munje i gromovi.
 Ne gradi ga čim se gradi grade,
 ne gradi ga krečom, ni kamenom,
 ni mermerom, a ni kositerom,
 borovinom, ni javorovinom,
 nego košču konjskom i junačkom.
 Kule gradi od junačkih glava,
 i ograde od oštirih kopalja,
 od nadžaka, i od buzdovana,

a kapije od krivih sabalja;
 brave meće vilice junačke,
 kvake meće udovičke ruke,
 ključanice oči djevojačke.
 Kad je vili grāde ponestalo,
 mislila se šta će i kako će:
 odakle će građu nabaviti?
 Sve mislila, na jedno smislila.
 Razvi krila, pa poleće vila,
 i odleće u goru zelenu,
 pa uvati visoka jelena,
 ta jelena od sedam godina;
 i uvati dva orla krstaša,
 otkide im sva četiri krila,
 od krila im sedlo napravila,
 osedlala visokog jelena,

vitinom ga lozom opasala;
 i uvati dva debela smuka,
 dvije praće od njih načinila;
 pak uvati dvije tanke guje,
 i oplete uzdu zmijovitvu,
 te jelena njome zauzdala;
 treću zmiju uze ko kandžiju;
 jelenu se na ramena baci,
 da počera brzoga jelena
 do zelenog u gori jezera;
 te uvati utvu šestokrilu,
 otkide joj do ramena krilo,
 od krila joj sablju načinila,
 sjeći može i goru, i travu,
 i po zemlji studeno kamenje,
 ni o njeg se otupiti ne će;
 pak uvati mrku međedinu,
 manu sabljom, osječe mu glavu,
 pa napravi balčak od jelike,
 na nj natuče od međeda glavu,
 od glave mu topuz napravila;
 vire zubi iz međeđe glave
 kano čavli iz teška topuza.
 Pak posjede vila na jelena,
 otište ga strmo niz planinu,
 dovati ga zmijom po ušima,
 stade dreka visoka jelena,
 stade cika šarovite guje,
 stade klika Nagorkinje vile.
 Tako vila Ovčem Polju dođe,
 i preleće preko polja ravna
 ko na nebu kad se prospe zvjezda;
 po tri sata pred vjetrom idaše.
 Prođe polja, i prođe planine.
 Prije zore i bijela dana
 prjeđe humku srpsku i otmansku
 đe je zemlja krvi poželjela,
 gavranovi od junaka mesa;
 i osvanu na Maleš-planini.
 Od Maleša do Pirin-planine
 ima ravno trideset karaula,
 a u svakoj je po trideset stražara;
 na granici naučili Turci,
 naučili biti na mejdanu,
 krvavom se rukom umivati;
 tu jelenu vila pritužila,
 udara ga zmijom po rebrima,
 ispretura turske karaule,

isiječe mlade serhatlije,
 pa otalen okrenu jelena.
 Malo vrijeme, za dugo ne bilo,
 dođe vila pod Rcdop planinu,
 u zeleno polje pod Jedrenom,
 i odjaha suroga jelena,
 pusti zmije u sivo kamenje,
 a jelena u goru zelenu.
 Tad se vila tevdil učinila:
 načini se delibaša Huso,
 od delija carskih serhatlija,
 što čuvaju serhat i krajinu;
 uze na se protrule haljine.
 Najnaprijed džemadan čbuče,
 džemadan je od bijela sukna,
 svakojakom čovom iskrpljen je,
 i na krake od saje čakšire,
 saja spala, ostala postava;
 pa obuče bijelu dolamu,
 dolama je od bijela sukna,
 svakojakom čovom iskrpljena;
 pa na glavu đulah nataknula,
 i na noge na preplet opanke.
 Sve se tjelo vidi kroz odjelo:
 kroz dolamu vire lopatice,
 kroz čakšire ispala koljena,
 kroz ćulah je perčin propanuo,
 kroz opanke propanule pete.
 Pa uputi uprtnjaču torbu,
 sa svih strana torba iskrpljena,
 a uprte nadovezivane;
 pa prebaci struku sinjgavicu,
 i uzima rogastu tojagu.
 Ukraj puta nađe konja žuta,
 kusa, bosa, i čičljivih kosa,
 rebra mu se mogu prebrojati,
 o kukove torbe objesiti;
 nema na njem uzde ni julara,
 nit ikakva sedla ni samara.
 Na gologa uzjaha kulaša,
 očera ga u Jedrene bjele.
 Huso ide, nide ne uspire
 već dočera konja pod dvorove
 Mehmed-paši, velikom veziru,
 pod kulom mu konja razjahao;
 gledali ga pašini dvorani:
 đe je momak vrlo ogolio,
 pocrnio kao gavran crni,

u Husa su pete ispucale,
ispucale ruke do ramena,
na glavi mu kapa izderana,
kroz kapu mu perčin propanuo.

Pa dvorani paši dokazaše,
i na kulu Husa izveduše;
vezir sjedi na meku šiljtetu.

Kad izide Huso pred vezira
tri puta se zemlji poklonio
dok je njemu ruci pristupio,
ljubi pašu u skut, i u ruku,
i ljubi ga u bijelu bradu,
pod nogama od zlata serdžadu,
i koljeno paši poljubio,
izmače se, dvori gospodara.

Kad je vezir upazio Husa,
kad mu vide i glavu i bradu,
i njegovo vide odijelo
zelene je oči izvalio,
i ovako zapituje Husa:

»Goli sine, carev serhatlija,
nemoj meni jutros zamjeriti,
jer ja tebe poznati ne mogu:
ja l sam, sine, plaho ostario,
ja l u oči već obnevidio,
ja l mi nikad dohodio nisi;
nu se meni po istini kaži,
po plemenu, po imenu svome,
oklen jesi, od senta kojeg si?«

Veli Huso Mehmedu veziru:

»Mehmed paša, veliki vezire!
Jesi l čuo od Kočana Husa?

Ovo j' Huso što s tobom govori.«

Opet vezir Husi govorio:

»Dragi sine, delibaša Huso!
Ta, ti si se čuo na daleko,
za te Devlet u Jedrenu znade;
kud si pošo, šta si naumio?«

Govori mu delibaša Huso:

»Aman, pašo, carevi većile!
Dodija nam ruglo i sramota,
nemaština i siromaština,
pa sam pošo Caru na divana
da Devletu naše jade kažem,
ne bi l bilo kakvog selameta.«

Kad to začu carevi vezire,
prepade se, rugat mu se nije,
za bradu se rukom uvatio,

a dršće mu i ruka i brada,
pa ovako Husi progovara:

»Šta je Huso? Ti se pomamio!
Zar ćeš taki na divan izaći?!

Ta, na tebi ni haljina nema,
ni saruka, ni obuće nemaš,
nit oružja imaš za divana,
nit se briješ, nit perčin potkidaš!
Što se malo preodio nisi?«
Huso laže, i kune se krivo:

»Aman, pašo, ako bora znadeš!
Ja haljina za ponosa nemam,
a ja konja za jahanja nemam,
ja oružja za obraza nemam.

Ovaka je krvava Krajina,
s krvi ručak, a s krvi večera,
svak krvave žvace zalogaje,
krvavom se vodom umivamo;
nide bjela danka za odmora;
koliko je u godini dana,
nema dana bez ljuta megdana,
ni megdana bez krvavih rana.
A kad bih se, junak, obritvio,
i na vratu perčin podbrijao?!«
To Sadrazam Caru dokazao.
zvedoše Husa na divana.

A kad Huso pred Cara izađe,
pađe Huso licem po serdžadi,
sedam puta u zar poljubio,
i pod Carem poljubi serdžadu,
ispravi se, sjede na koljena,
pojmi malo da će govoriti
al se njemu govorit ne dade,
smrznu mu se jezik u vilici,
pa od muke suze prosipaše,
a rukama bradu skubijaše.

Slobodi ga Sultan na divanu:

»Zbori Huso, moje čedo drago!
Kaka ti je golema nevolja?«

Onda Huso čelo podigao,
i žalosno riječ izgovara:

»Aman, care, ogrijano sunce,
jasna zvjestdo, pod nebom, na zemlji!
Mi od Srba živit ne možemo,
težak nam je zulum dodijao:
pjani Vlasi mirovati ne će,
prelijeću preko vode Strume,
pa se naše zemlje dovačaju,

svake jade od Turaka grade.

Odvedu nam konja za jahanja,

polome nam zvona i čaktare,

oćeraju ovce na zbojeve,

oćeraju krave i volove,

— stoji buka nejakih telaca,

stoji bleka malenih janjaca. —

Mi se Turci maći ne smijemo

od srpskijeh ljutih zmajeva,

iz čaršije izić ne smijemo,

ni od grada nikud odmaknuti.

I te bismo jade podnijeli

kad nam nema bolje, gospodaru,

ali evo jada i gorijeh:

svaku su nam skelu zatvorili,

drumove nam redom zatvoriše,

po drumima isjekoše Turke,

isjekoše lovce i trgovce,

oteše nam trgovne volove,

a razbiše karvan-kiridžije,

ne dadu nam čara učiniti,

ni debela konja osedlati;

sve oteše, dragi gospodaru!

To se, Care, podnositi ne može.

I te bi smo jade podnijeli

kad nam nema bolje, gospodaru,

ali evo jada i gorijeh,

pobuniše našu dobru raju,

pa čivčije age poturiše,

buljubaše naše išćeraše,

izagnaše im lomeć varićake;

oteše im metle i lopate.

Oteše nam zijamet-timare,

teferiče turske obališe,

a palanke carske zapališe.

Ne dadu nam ovce zametnuti,

nit u ralo vola uvatiti,

ni raditi careve timare.

Mi od gladi pobismo volove,

i bijele ovce iskopasmo;

mi od rđe konje prodadosmo.

Još držimo pri sebi oružje,

te branimo careve gradove.

Mi ih više držati ne možemo,

ni carevu braniti Krajinu.

I te bismo jade oprostili

kad nam nema bolje, gospodaru,

ali ima i gorež zuluma:

često dižu ubojitu vojsku,

pa udare nama preko Strume,

robe bule, provaljuju kule,

vode mlade u Srbiju kade;

posijeku momka na ženidbu,

a odvedu curu na udaju,

pa je krste u njihovoj crkvi,

u ponoći kad vidoka nema,

i kade je voskom i tamjanom,

i mažu je uljem i pamukom.

Aman, Care, ogrijano sunce!

Sunce sjaje po svemu svijetu,

a ti, Care, po svem memlećetu!

To nam vjera podnijet ne može,

mi ovako živiti ne možemo!

No ti s' molim, i ljubim ti ruku,

ljubim zemlju pod tobom koja je,

i papuču koju nogom čepaš,

ako 'š duši mjesta uvatiti,

i dženetska vrata otvoriti,

daj nam, Care, silu i ordiju,

i naredbu što treba za vojsku

da Srbima zajam povratimo,

da im damo žao za sramotu,

da hajdučka gnjezda iskopamo,

istražimo koljeno prokleta

nek od vraga ne ostane traga!

Ako li nam to dodati ne ćeš

eto sablje, evo moje glave,

ja ti više na granicu ne ću!

Ne će stati ni nedjelja dana,

svi će tebi krajišnici doći,

donijet ti od gradova ključe;

čuvaj serhat kako tebi drago!»

Sultan Murat kad povata rječi,

dva puta okom uz njega pogleda,

i ovaku riječ progovara:

»Be, ne luduj, delibaša Huso!

Nema danas ni pun mjesec dana,

s Lazarom sam sula učinio,

i tvrdu smo vjeru uvatili,

mir i vjeru za godinu dana.»

Popravi se delibaša Huso,

triput pred njim poljubi prostirku,

i ovako njemu progovara:

»Svjetla kruno, majka nam jadovna!

Tanka ti je vjera u đaura!

Nema, Care, ni nedjelja dana,

kako Vlasi sakupiše vojsku,
 i po noći Strumu prebrodiše,
 Natrnjane selo porobiše,
 bjele ovce, konje i volove.
 Ondolen se sila zagonila,
 do Pirine gore dočerala,
 opališe kule i čardake
 robeć roblje, sijekuci glave;
 obališe carske karaule,
 serhatlije tvoje izgubiše,
 Dvije kule ognjem opališe,
 pa i treću kulu zapališe,
 s temeljom joj šljeme sastaviše,
 posjekoše trideset delija,
 a šezdeset utekosmo živi,
 bez saruka i praznijeh ruka,
 bez kapice i bez kabanice,
 bez oružja i bez opanaka.
 Na četvrtu kulu udariše,
 i ovako Vlasi dovikuju:
 »Predajte se, pasja vjero, Turci!
 Izvedite roblje na kapiju.
 Jesu li vam se bule preobule?
 Da ne skaću bose po kamenju,
 da Srbova jutros ne griješe!«
 udariću s vojskom na Srbiju
 Ma se ne da Osman barjaktare,
 Osman Kuka, trnovski gazija,
 već se brani iz visoke kule.
 Ali Vlasi ne sjede za ludu,
 no drvene saone uzeše,
 u saone koše naturiše,
 u koševе slamu i sijeno;
 u saone vatru uturiše,
 te zaždiše slamu i sijeno,
 pa saone kuli primakoše,
 dokle kula vatru privatila,
 dok stadoše padati ugarci,
 a iz ognja iskakati Turci;
 vataju ih Srbi vitezovi,
 kome rusu posjekoše glavu,
 kome bjele savezaše ruke,
 i sa njega skidoše oružje.
 Osman Kuka, trnovski gazija,
 ne šće izać iz bijele kule,
 da se s njime Srbi ne naslade,
 sa njegovom glavom i oružjem,
 pa izgore zajedno sa kulom.

Tu pogibe trideset Turaka,
 trideset i dva uvatiše živa.
 Moliše se Turci na otkupe,
 za od zlata mljetačke dukate.
 Ne šćeše ih pustit na otkupe,
 za mljetačke od zlata dukate.
 već za tursku bruku i sramotu,
 zaiskaše tovljene veprove.
 Što iskaše to im Turci daše,
 pa za krmke mijenjaše Turke.
 Ja pobjegoh krajem međe suve.
 Aman, Care, svečevo koljeno!
 To nam vjera podnijet ne može.
 Sad što ćemo od života svoga?!«
 Sluša Sultan šta govori Huso.
 Od velikog jada i čemera,
 za bradu se rukom uvatio,
 a o patos nogom udario,
 pa ovaku riječ progovara:
 »Dvadeset paša, u Jedrenu mome,
 dvadeset paša i sedam vezira,
 dva ekrema i dva beglerbega,
 šta činite, svaki poginuo!
 Što carevu zemlju ne branite,
 sa Srbijom što se ne bijete?«
 Sadrazamu Care govorio:
 »Šalji sluge na četiri strane,
 nek se Divan kupi oko mene;
 ti sazovi lale i vezire,
 učuglije i sve ićuglije,
 birtuglije, i sve muhurlije!«
 Divan kupi Sadrazame carski,
 po Jedrenu pustio telale,
 te telali telale po gradu,
 ne prestaju od jutra do mraka:
 »Zapovjed je Cara čestitoga
 ko je gođe od dvora careva,
 da se sutra na Divanu nađe.«
 — Koliko je na jad noći bilo,
 na nesan se Caru bješe dalo,
 niti spava, nit se razgovara,
 niti klanja, nit avdes uzima,
 no se šeta kroz bijele dvore,
 sve misleći što će i kako će.
 Kad u jutro bjeli danak dođe,
 skupiše se na Divanu Turci,
 sve su lale na Divanu stale,
 dva ekrema i dva beglerbega,

silne paše, age i begovi;
 sve je ajan sio do ajana,
 sve gazija jedan do drugoga,
 redom sjede, ništa ne besjede,
 svaki kupi u mozgu pameti,
 šta će koji na Divanu reći.
 Sultan šeta po Divanu svome,
 objema se rukam podnimio,
 ni s kim Care da govori ne će,
 a niko ga upitat ne smije.

Tako bilo od jutra do mraka,
 i jacie vakta dočekaše;
 Care viknu Šeh-islama svoga,
 A Šeh-islam pade na koljena,
 te svi Turci klanjaše jaciju.
 Istom lale opet posjedale,
 na odaji poklekoše vrata,
 a unide Bezar Mahmut paša,
 zet milosni Cara čestitoga,

— bjela brada, a bijela čalma
 udesnoj mu tespih od merdžana, —
 голу sablju o vratu unese,
 a carevu skutu poletio,
 u koljeno Cara poljubio,
 pred njeg sablju metno golotrpu,
 pa je Caru tiho govorio:

»Molim ti se, Care, kod koljena,
 dede nama u Divanu kaži
 što ti ni s kim da govorit ne ćeš?!«
 Onda Sultan poče govoriti,
 sve im što je, i kako je, kaže,
 šta govori delibaša Huso.

»Čujete li, moje lale prâve?
 Ne čujete, ili ne hajete!«
 Kad gospoda Cara razumješe,
 svako svoga žali na Krajini,
 neko brata, neko bratučeda,
 neko sina a neko sinovca,
 neko žali iz sela komšiju.

Car je britku sablju izvadio,
 pa se kune svačim na svijetu,
 a najpošlje postom ramazanom:

»Oj, da bi me ne rodila majka,
 već kobila koja hata mogal
 Hoću silnu pokupiti vojsku,
 tri stotine hiljada Turaka;
 ja naredbu imam za vojnike,
 imam dosta svijetla oružja,

i zaire za godinu dana;
 zemljama ću drume zaprašiti,
 a vodama zamutit brodove;
 đe se samo ljute guje legu,
 posjeći ću i staro i mlado,
 da mi vučju tragu iskopamo,
 da od vraga ne ostane traga;
 Lazaru ću kuću iskopati,
 bosa ću ga po kamenu vodat,
 gologlava po žeškome suncu,
 i gladnoga pokraj hljeba bjela,
 a žednoga pokraj vode ladne,
 vjernu ljubiu na oči mu ljubit,
 a onda ga na kolac nabiti;
 a Vuka ću na kolo prgnuti,
 starog Juga britkom sabljom posječ,
 Jugoviće s konjma istrgati,
 Strahinića na vatri spaliti.

Kad pogubim srpskog Car-Lazara,
 i njegove hrabre vojevode,
 što su Caru najbolji glavari,
 uvatiću vojvodu Miloša,
 ne ću njega posječ sabljom britkom
 nego ću mu kožu oderati,
 i nove mu muke udariti
 što ih nema u koranu mome,
 na muke mu dušu istrgati.«

Kad to čuje lale i većili
 to je njima vrlo milo bilo.
 Pita sultan paše i vezire:

»Djeco moja, paše i veziri,
 koji bi se mogo pouzdati,
 koji će se toga privatiti,
 da mi bude serašćer nad vojskom,
 da mu dadem po muhura svoga,
 da on radi kako njemu drago?
 Bih mu dobru načinio kulu,
 pored moje ko i moja što je;
 dao trista pod muhurom kesa,
 još mu selo raje poklonio,
 a ledenoj Strumi na obali,
 u kome je stotina dimova.«

Kad to čulo sedam ićuglija,
 i četiri paše ućuglije,
 dva ekrema i dva beglerbega,
 zgledaše se jedan na drugoga,
 pa ovako govore Sultanu:

»Ne brini se, dragi gospodaru,

evo tvojih vjernijeh vezira,
svaki ćemo tebe poslušati,
daj nam vojske tri stotin hiljada!«
Onda paša Seidime viknu:
»Sultan-care, iza gore sunce!
Daj ti meni po muhura svoga,
muavina Šeh-islama tvoga,
ja ću biti serašcer pred vojskom,
ja ću dignut tvoju carevinu,
dušmanina kahar učiniti,
carevinu tvoju pričuvati.«
Na to reče Hasan paša Čoro:
»Podaj, Care, muhur Seidimu,
muavina Šeh-islama tvoga,
oni će ti carstvo sačuvati,
dušmanina kahar učiniti.«
Ali neko iz budžaka viknu:
»Sultan-care, svečevo koljeno!
Podaj muhur paši Seidimu,
đaurima podaj carevinu,
pa se seli iz Jedrena tvoga;
podaj muhur paši Seidimu,
murtatin je, očinjeg mi vida,
sa carstvom će tebe rastaviti,
sve gradove tvoje rasprodati,
Sultan-care, u dušmanske ruke.«
Bože mio, ko bi ono bio
što no tako iz budžaka viknu?
To bijaše Bezar Mahmut paša,
zet milosni cara čestitoga.
Na to viknu većina većila:
»Onako je, Care od Jedrena,
ko što kaže Mahmut paša stari.«
Onda Care u Divanu viknu:
»Lalo moja, primakni se amo
da mi pašu kahrimana kažeš
ko će biti serašcer pred vojskom,
i pred moju uljeć carevinu,
dušmanina kahar učiniti,
carstvo moje, lalo, održati?«
Blizu Cara Mahmut paša stupi,
pa on Caru stade besjediti:
»Sultan-care, ogrijano sunce,
ti imadeš sina rođenoga,
Bajazita, gaziildirima,
junaštva mu u svijetu nema,
ni pameti ovde na Divanu,
njega možeš vrći serašcerom.«

Kad to začu Sultan car Murate,
obadvije raširio ruke,
pa poleće Mahmut-paši starom,
te zagrlj svojega većila,
pa ga ljubi u bijelu bradu.
»Mahmut-pašo, lalo najmilija,
najmilija, i najpametnijal!«
Onda Care Divan rasturio. —
Kad podoše lale sa Divana,
i Seidim paša kući pođe,
pa govori starom Mahmut-paši:
»Mahmut-pašo, stid te brale bilo!
Jer ti men učini sramotu?«
Za to Stari ni habera nema
već ctide iz careva dvora.

Kad je Care Divan rasturio,
po koljenu knjigu raširio,
po knjizi mu kalem poletio;
šarenu je knjigu nakitio,
i pod knjigu nađe knjigonošu,
šalje knjigu bijelu Kruševcu,
na koljeno srpskom Car-Lazaru.

Jedno jutro u svetu nedjelju
poranio srpski Car Lazare,
nit je pravo danak osvanuo,
nit je crkvi zvono zazvonilo,
nit s' umio, ni Bogu molio,
te on budi caricu Milicu.
Kad se Gospa od sna razabrala,
ona Caru dobro jutro viče:
»Zdravo bio, gospodaru mio!«
Gospodar joj privatno zdravlje,
pa je sebi sjedi uz koljeno,
i ovako ode govoriti:
»O, Milice, moja vjerna ljubo!
Ja sam nočas čudan san usnio
đe se povi jedan pramen magle,
od proklete zemlje Rumelije,
pa se savi u polje Kosovo,
povrh magle klikte sokolovi,
a iz magle sijevaju munje.
Ja udarih kroz taj pramen magle,
sa mojijeh trideset vojvoda,
i za nama svakolika vojska.
U magli se, ljubo, rastadosmo,
rastadosmo, pa ne sastadosmo.
Neka Bog zna, dobra biti ne će!«

Kad je Gospi sanak kazivao
 prosu Gospa suze niz obraze
 kano biser niz bijelo platno,
 i kroz suze Caru progovara:

»Ne boj mi se, mili gospodaru,
 dobar junak, dobar san usnio,
 dobar sanak, a u dobar danak;
 san je laža, a Bog je istina.
 Bog će dati, pa će dobro biti,
 od toga se nemoj prepadati.«

Istom oni u riječu bili
 al eto ti Čelnika Goluba,
 nosi knjigu u bijeloj ruci,
 na četiri mjesta zatvoritu,
 pred Carem se triput poklonio,
 poljubi ga u skut, i u ruku,
 ostavi mu knjigu na koljenu,
 izmače se, stade ga dvoriti,
 i ovako njemu progovara:

»Voljan budi, Care, na besjedi!
 Ova knjiga od Jedrena grada,
 donese je jedan knjigonoša.

I do sad su knjige dolazile,
 ali nisu vake knjigonoše;
 na njemu je čudno odijelo,
 sve u srmi i u čistom zlatu,
 za pasom mu noži i sindžiri,
 sindžiri ga po koljenu mlate.«

Veli njemu srpski Car Lazare:

»Golubane, vjerna moja slugo,
 ugosti mi hitra knjigonošu,
 narani ga i napoji mi ga,
 i podaj mu što god popudbine,
 pa nek ide kud je njemu drago.«

U mlađega pogovora nema.

Uze Care knjigu napisatu,
 pa na knjizi pečat razlomio,
 razlomio, pa je razvio.

Knjigu uči, po srcu se muči,
 jer mu knjiga grdno progovara:

»Oj, Lazare, od Srbije glavol

Nit je bilo, niti može biti:

jedna zemlja, a dva gospodara,

jedna raja, dva harača naje;

carovati oba ne možemo.

Već mi pošlji ključe i hačare,

zlatne ključe od svijeh gradova,

i harače od sedam god'na;

uz harače osam djevojaka,
 od dvanajest ljeta do šestnajest,
 što će ljubiti moji serašćeri,
 i devetu tvoju Vukosavu
 da oženim sina Bajazita;

uz djevojke dvanajest talaca,
 sve taoce koje tebi pišem:

Jugoviće Boška i Damjana,
 najmlađega i najstarijega,
 dva Musića, Steva i Lazara,
 i junaka Relju krilatoga,
 i Strahinju bana Strahinića,
 i vojvodu Srđu Zlopogledu,
 od Zagorja Ljuticu Bogdana,
 od Toplice Toplicu Milana,
 od Kcsova Kosančić Ivana,
 i tvog sina Visokog Stevana,
 i sokola Miloš Obilića.

Bez Miloša ne ću ni jednoga!

Ako li mi to poslati ne ćeš,
 kupi vojsku, hajde na Kosovo,
 da sabljama zemlju dijelimo,
 a glavama među bilježimo.

Od vaske ću jade napraviti,
 biće mesa orlu i gavranu.

Ako li mi ni izaći ne ćeš,
 kunem ti se vjerom i kuranom

da ću silnu podigniti vojsku,

tri stotine hiljada Turaka,

svu Srbiju listom popaliti,

do tvojega bijela Kruševca,

i njega ću u kam rasturiti;

što je muško, i staro i mlado,

pogubiću sabljom svekoliko;

što ni žensko, mlado i lijepo,

porobiću malo i veliko;

a tebe ću živa uvatiti,

gola ću te kroz vojsku voditi

na svake te muke okrenuti,

a najpošlje osjeći ti glavu.«

Kad Car Lazar knjigu proučio,

i kad viđe šta mu knjiga kaže,

uz obraz mu plamen udario,

od jada ga zaboljela glava,

i od glave uvati groznica;

kad groznica Cara ostavila,

pogleduje desno i lijevo.

Kod njega se niko ne pridesi,

ne pridesi mudroga junaka
 kom bi svoje jade iskazao,
 no od jada pogleduje ljubü.
 A ljuba mu 'vako progovara:
 »Čije su te ruke rastužile?
 Da Bog da se obje osušile!
 Oklen knjiga, ognjem izgorila!
 Oklen li je, od koga li grada,
 te je učiš, a njome se mučiš?
 Proklet bio ko je nakitio,
 i krajina ona iz koje je!«
 Car joj na glas knjigu proučio.
 »Moja ljubo, nu me svjetuj sada!«
 Ženska strana mudro progovara:
 »Gospodaru, srpski Car Lazare!
 Zazor mi je u te pogledati,
 a kamo mi s tobom govoriti:
 kog su ljube dosle svjetovale,
 koga dosle, koga li će odsle,
 s dugom kosom, a pameću kratkom?!
 Al ti hoću riječ progovoriti:
 pitaj svoga tasta Jug-Bogdana,
 pitaj šure devet Jugovića,
 pašenoga Banović-Strahinjü,
 pitaj zeta Vuka Brankovića,
 pitaj redom bane i knezove,
 i vojvode što su u Kruševcu,
 oni će te ljepše svjetovati!«
 Kad to začu srpski car Lazare,
 on dovika čelnika Goluba,
 i šalje ga dvoru Jugovića,
 da mu dođe stari Jug Bogdane
 i devet sina, devet Jugovića,
 i sa zetom Strahinićem banom.
 Itra sluga itro poslušala,
 itro dođe dvoru Jug-Bogdana,
 pa udara zvekirom na vrata.
 Priskočiše sluge i sluškinje,
 otvoriše na dvoru kapiju,
 vode njega na tananu kulu.
 Tu na kuli nađe gospodare:
 kod gotove sofre zasjednuli,
 zasjednuli, te pijahu vino,
 i gospodsku riječ besjedahu.
 U vrh sofre stari Jug Bogdane,
 s desne strane Strahiniću bane,
 i tu sjedi devet Jugovića,
 niza sofru ostala gospoda;

ko l je mladi, dvori gospodare.
 No bijaše do devet jetrva,
 no jetrve dvore uporedo,
 dvore svekra silnog Jug-Bogdana,
 i dvorahu svoje gospodare,
 a najviše zeta ponosita.
 A sluga im jedna vino služi,
 služi vino jednom kupom zlatnom;
 na trideset rednja kupa hoda.
 Ja da vidiš druge đakonije,
 đakonije, mnoge gospoštine!
 Kako uđe čelnik Golubane,
 dobra sluga boljeg gospodara,
 pokloni se i dva i tri puta,
 ljubi Juga u skut i u ruku,
 i ovako njemu progovara:
 »Zlatna brado, silan Jug-Bogdane!
 Pozdrav ti je slavni Car Lazare:
 nu, potruđi čudo i gospostvo,
 i povedi mila zeta svoga,
 mila zeta Strahinića bana,
 i povedi devet milih sina
 na razgovor u Careve dvore,
 da se hladnog napijete vina.«
 Kad to reče starom Jug-Bogdanu,
 izmače se, stade ga dvoriti,
 previtijeh ruku na prsima.
 Podiže se stari Jug Bogdane,
 namah skoči devet Jugovića,
 i Strahinjü bane Strahiniću,
 ostaviše vino i jestivo,
 nabreknuše sluge i sluškinje.
 Sluškinje im dadoše oružje,
 itre sluge konje izvedoše.
 Jugovići od boja junaci,
 svakad drže konje osedlane,
 osedlane i naoružane,
 pa gotove konje posjedoše.
 Istjeraše konje na ulicu,
 kroz Kruševac naglo pohitaše;
 očima ih spratila Majka.
 Jugovići silni i bijesni,
 sve ulicom konje priječaju,
 niz bedrice zvekeću im đorde,
 na prsima toke pozvekuju;
 odjezdiše pred Careve dvore.
 Jug dojezdi, dvori zazvonije.
 Jugovići konje razjahaše,

privatiše stremen Jug-Bogdanu,
 i svojemu zetu Strahinjbanu,
 skidoše ih sa dobrih konja;
 itre sluge konje privatiše,
 vodaju ih, i tamo i amo,
 pa ih vode u podrum donje;
 a sluškinje primiše cruzje,
 pa oružje grle u naručje,
 u naručju nose na čardake.
 Kad padoše Caru pod dvorove,
 sam ih Care s kule ugledao,
 pa on sleze niz kulu visoku,
 te ih sreta u svojoj avliji,
 ruke širi, u lice ih ljubi,
 za junačko raspituje zdravlje,
 Juga uze za bijele ruke,
 zove goste na tananu kulu;
 tu gospoda bješe Kruševačka,
 za obilnu sofru zasjednula,
 a na sofri svaka đakonija,
 a najviše slatka amberija,
 oni piju slatku amberiju.
 Vide goste Carica Milica,
 pa im Gospa pođe u sretanje,
 lako šeta po bijeloj kuli,
 na njojzi je do devet ćemera,
 ispod grla do devet đerdana,
 a na glavici devet perišana,
 povrh toga kruna pozlačena,
 a u njojzi tri kamena draga,
 pa se sjaje kako žarko sunce;
 za njom ide Vuče Brankoviću,
 i vojvoda Miloš Obiliću.
 Pitaju se za zdravlja junačka.
 Za gospodsku sofru zasjedoše,
 posjedaše u zlatne stolove,
 posjedaše jedan do drugoga,
 po gospostvu, i po starješinstvu,
 i sve mladi niže starijega;
 Cara drže mnoge vjerne sluge,
 drže njega za oba pazuha,
 pa ga vode preko tanke kule,
 u vrh sofre njega posadiše.
 Pak im služe sluge gologlave,
 služe njima vino i rakiju,
 za zdravice i dobrodošlice,
 i ostalu svaku đakoniju,
 kako, brate, đe je carevina!

A kad vince iziđe u lice
 nadmeću se zborom i pameću.
 Car pred njima knjigu proučio.
 Kad gospoda knjigu razumješe
 gospoda se prepadoše ljuto.
 Svi govore da harače daju,
 uz harače dvanaest talaca,
 sve taoce koje Murat piše,
 uz taoce devet djevojaka.
 Al govori Miloš Obiliću:
 »O, gospodo, crn vam obraz bio!
 što šaljete ključe i harače,
 imate ih, daćete ih Turcim;
 što šaljete dvanaest talaca,
 imate ih, daćete ih Turcim;
 ja ću prvi pred taocim poći!
 Al što šljete devet djevojaka?
 Od Boga je velika griota,
 a od ljudi zazor i sramota.
 Bolje nam je svima poginuti,
 no u Turke davati djevojke!
 Ne budite srca udovičkog,
 već budite srca junačkoga.
 Vi Muratu vako ctpišite:
 »Čini, Care, što si naumio;
 ne damo ti ništa do kamena,
 da s njim biješ u oba ramena!«
 Kako će nam Turci dosaditi,
 kad nas ima trideset poglavica,
 koji znamo s vojskom upravljati,
 na megdanu Turke dočekati;
 u svakoga po riznica blaga,
 sve u tvrdo žuta Mlječanina!
 Nas trideset kada ustanemo,
 ustanemo na noge lagane,
 pa riznice s blagom otvorimo,
 prosućemo zlato po kaldrmi,
 na dukate sakupiti vojku,
 sve junaka kako vatre žive,
 koji može stići, i uteći,
 i na strašnu mjestu postajati,
 i na oštru sablju udariti,
 i ranjena privatiti druga,
 kome nije žao poginuti,
 ko od rane jaoknuti ne će,
 ni kraj sebe uplašiti druga.
 Kako će nam Murat dosaditi?
 Dok su zdravo bani i vojvode,

dok je nama kralja bosanskoga,
i dok nam je kralja ugarskoga,
i dok nam je kralja maltijskoga,
karavlaškog i karabogdanskog,
i dok nam je dužda mljetačkoga,
ništa Murat učinit ne može.

Što se hvali sa trista hiljada!

Što je više vojske u Turaka

više ćemo pripremiti mesa,

naješćemo orle i gavrane,

i vukove iz gore zelene,

više ćemo zadobit sičara

od turskoga ruva i oružja.«

Vuk Branković poče govoriti:

»Zli ti nadi, srpski car Lazare!

Dok ti kralji vruću pomoć dadu

Turci će ti zemlju pregaziti,

i tebe će živa uvatiti;

kad pogineš već te biti ne će!

— Nas je malo, a mnogo Turaka.

Šta je naša vojska spram njihove?

Ko kap vode na vrelo ognjište!

Da sidemo s vojskom na Kosovo,

ja se bojim i strah me je ljuto,

hoće naša vojska izginuti,

mi glavari glave pogubiti,

a Turci nam kuće popaliti,

porobiti malo i veliko.

Al vi tako nemojte raditi

nego mene ljepo poslušajte,

pošaljite otkupe Muratu,

i suviše za dvanest talaca,

za svakoga tri tovara blaga,

i po tovar za svaku djevojku.

Nije stalo Muratu sultanu

do momaka i do djevojaka

već se Turčin lakomi na blago.

A što će nam više pusto blago?

Da meljete izjest ne možete.

Ako l' vam je žao toga blaga,

mi možemo, i Bog nam je dao,

silovitu sakupiti vojsku,

zatvoriti vojsku i gradove,

povatati klance jadicovce,

i pećine kuće zazidane,

branićemo zemlju od Turaka,

branićemo, i odbranićemo;

kad nestane trave i cvijeta,

kada pane sa gore listina,

a na goru napane kitina,

kad se smrznu vode studenice,

kad prestanu mljeti vodenice,

kad nastanu sláne i šnjegovi,

zimno doba dani okračali,

u planini snijeg do koljena,

te pomori konje i junake,

lasno ćemo pridobiti Turke.

Ako l' ćete ići na Kosovo

ja se prvi s Turcima biti ne ću,

jer ja nisam drvo vrbovina,

kad posjeku da s' omladit mogu,

pa da budem vrba ko i bila,

već sam junak, od kosti i mesa,

kad posjeku omladit se ne ću.«

Veli njemu Miloš Obiliću:

»Kneže Vuče, što si poludeo?!

Mi nijesmo jedne ženske glave

pod zatvorom ženski da pomremo,

već ubojni na glasu junaci

što zameću na Krajini kavgu,

svaki voli muški poginuti

nego život ženski ostaviti.

Nas je vrjedna izrodila majka,

i Krajina za diku držala.

Da jedino Boga spomenemo,

da poviše sablju pripašemo,

da idemo da sretujemo Turke,

na Kosovu da se pobijemo

đe je svemu svjetu na vidiku!«

U glas viknu sva gospoda srpska:

»Hvala tebi, vojvoda Milošu!

Tebe ćemo danas poslušati!«

Progovara Banović Strahinja:

»Evo ima doba nekoliko

da krvava boja ne imasmo;

sve se molim Bogu velikome

da udare na Srbiju Turci,

da porobe obije Morave,

da porobe, i ognjem popale,

da mi s njima zaturimo kavgu.

Desna mi je začilila ruka,

poželjela boja i megdana,

a britka mi sablja zardala,

ožednjela krvi od junaka;

dobar mi se đogat posilio,

na vodu se ne da izvoditi,

a kamo li da se jahat dade,
 nego rže i ušima striže,
 dok uzjašem grob nogam iskopa.
 Jedva čekam ljutoga megdana
 da okušam sreću u Đogata.
 Odavno sam Đoga nabavio,
 te ga hranim u toplom podrumu,
 sve se kakvom ratovanju nadam;
 kad je torba zobi dukat bila
 ja mu nisam zobi uzmicao,
 onda sam mu više primicao.
 — Još ga ljucki okušao nisam.
 Rad bih sablju krvi napojiti,
 a Đogatom leše pogaziti,
 i ranjene počepati Turke.«
 Njega hvali stari Jug Bogdane,
 šuška, tepa, tiho izgovara:
 »Mio zete, Strahiniću bane,
 kad te slušam ja se podmlađujem,
 nekada sam i ja silan bio,
 al se davno prošao megdana,
 život mi je davno pokleknuo,
 od megdana i junačkih rana;
 sad vam, djeco, za megdana nisam,
 teško s' mogu na konju držati,
 a Đogat mi vrlo oromio,
 oromio i omatorio.«
 — Uze Care pero i hartiju,
 lako pero od orlova krila,
 dršću ruke, pisati ne može
 već on dade Toplici Milanu:
 »Na, vojvodo, pero i hartiju,
 knjigu piši, ja ću govoriti.«
 Uze Milan pero i hartiju,
 Milan piše, a govori Lazo:
 »Car Murate, turski gospodaru,
 što ti išteš arač od Srbije,
 arač težak, od sedam godina,
 uz arača devet djevojaka,
 uz djevojke dvanajest talaca,
 pričekaj nas u polju Kosovu,
 mi ćemo ti arač donijeti:
 sjajna koplja i vite strijele,
 pozlaćene perne buzdovane,
 i mačeve srebrom izvezene,
 iskićene dragijem kamenjem,
 da mi tvoju silu pokratimo;
 daćemo ti za dvanest talaca

od veprova dvanaest repova.
 A što išteš devet djevojaka?
 O, Murate, zla ti pamet bila!
 Će je bila prova za šenicu?!
 Ne raduju moje šumadinke
 za balije lijepe djevojke!
 Pričekaj nas na polju Kosovu.
 Ko dobije tome će ostati,
 ko izgubi taj imati ne će!«
 Kad gospoda knjigu razabraše
 svi jedanak na noge skočiše.
 Pred Carem se smjerno pokloniše.
 »Mi smo vojska tebi, Gospodarul!
 Čuvaj nama obraz i poštenje,
 da te naše ne raznesu strjele,
 i zeleni ne zdrobe paloši!«
 Car pod knjigu nađe knjigonošu,
 posla knjigu bijelu Jedrenu.
 Kad car Lazo knjigu opremio,
 on uzima zlatnu kupu vina,
 i ovaku riječ progovara:
 »Zdrav, vojvodo, Miloš Obiliću!
 Moj pernati od sunaša štite,
 diko moja svagda na divanu,
 sabljo britka svagda na megdanu,
 a kreposti među vojvodama!
 Sve ja mislim, moje čedo drago,
 čime ću te danas darivati.«
 Caru veli Damjan Jugoviću!
 »Lasno ćeš ga, zete, darivati:
 imam dosta konja i sokola,
 imam dosta pera i kalpaka!«
 Progovara carica Milica:
 »Ima Miloš konja i sokola,
 Miloš ima pera i kalpaka,
 Miloš toga ne će ni jednoga;
 soko hoće ticu jarebicu,
 Miloš hoće moju Vukosavu,
 njega voli moja mjezimica,
 i ja ću je njemu pokloniti!«
 A govori Vuče Brankoviću:
 »Bog mi s tobom, gospodo Milice!
 Tvoja ćerka roda gospodskoga;
 Miloš nije za tvoje djevojke,
 on ne može stati prema tebi!«
 Veli njemu carica Milica:
 »Miloš jeste junak od junaka,
 a ja imam rumenu ružicu,

međ kćerima ćerku Vukosavu,
 visinom je druge nadvatila;
 bijelijem licem začinila;
 ja ću njega zakiriti njome
 da se imam ponositi čime;
 Miloš nije roda gospodskoga,
 al je bolji junak na megdanu
 od sve devet braće Jugovića.«
 Kad začuse devet Jugovića,
 zapali se obraz od obraza,
 zastide se junak od junaka,
 poskočiše na noge lagane,
 potegoše mače iz korica
 da pogube caricu Milicu.
 Moli im se stari Jug Bogdane:
 »Nete, sinci, ako Boga znate,
 nete, deco, noža potezati,
 ni carevih dvora krvaviti;
 ako danas sestru pogubite,
 na vama će ostanuti kletva;
 dok izvadim knjige starostavne,
 da ja gledam, sinci, u knjigama,
 je l djevojka njemu suđenica.«
 Ja, kakav je stari Jug Bogdane:
 bijela mu prošla pojas brada;
 kad u crkvu ide Jug Bogdane
 bjela kosa i bijela brada
 žubori mu kao žuborika;
 kad iz crkve, miriše mu brada
 kano stručak ranog bosioka;
 kad govori stari Jug Bogdane
 usta su mu punana bisera,
 a brada mu ko čaša srebrena,
 biser s' roni, pa u čašu pada,
 svako zrno po dukat ga valja,
 sjeda brada tri bijela grada.
 Jug doziva dače samouče
 da iznese knjige starostavne
 kada začu dače samouče
 dovat mu knjige starostavne,
 a starac ih rukom privatio,
 rasklopio, pa ih poljubio,
 na zlatnu se štaku naslonio,
 pa kazuje pošljednje vrijeme:
 »Vidite li, moja djeco krasna,
 kako knjige starostavne pišu.
 Ništa biti do vijeka ne će,
 nastanuće pošljednje vrijeme,

nestanuće ovce i šenice,
 i u polju čele i cvijeta;
 kum će kuma po sudu tjerati,
 brat će brata zvati po megdanu.
 Srbi će se vrlo posiliti,
 u crkvu će konje nagoniti,
 i naforu s koplja uzimati,
 a sjedeći zakon privaćati,
 i sve časne poste premsriti.
 Turci će nam preuzeti carstvo,
 oboriti nama manastire,
 pokupiti i srebro i zlato,
 raskovati od srebra kandila,
 pokovati bulama đerdane.
 Mnoga će se braća isturčiti.
 Ovako nam naše knjige pišu,
 a za našu kažu Vukosavu,
 Milošu je ona suđenica.«
 Kad to začu Miloš Obiliću,
 onda Miloš na noge skočio,
 pa on Juga u bradu poljubi,
 pa izvadi hiljadu dukata,
 i izvadi od zlata jabuku,
 u jabuci tri kamena draga,
 obilježje mladoj Vukosavi,
 i izvadi prsten na djevojku.
 Prsten prima carica Milica,
 i uz prsten jabuku od zlata,
 uz jabuku hiljadu dukata,
 pa Miloša među oči ljubi;
 Miloš Gospu u bijelu ruku.
 Tad zlačene stole postaviše,
 navališe vino i rakiju,
 i gospodsku svaku đakoniju,
 vino piju, razgovaraju se.
 A kad su se triput obredili
 progovori Vuče Brankoviću:
 »Gospodaru, slavni Car Lazare,
 vinu kraja i rakiji nema,
 vrijeme dođe, valja dvoru poći,
 ima vina i kod moga dvora;
 mi možemo, dragi gospodaru,
 vino piti, i veseliti se,
 ali ima preče govoriti.«
 Kad to začu srpski car Lazare,
 on govori Strahiniću banu:
 »Britka sabljo, Strahiniću bane!
 Idi, bane, u malenu Banjsku,

na potrg je Banjska od Turaka,
 najprije će na nju udariti!
 Pa dobavi dvadeset pisara,
 iskidaše knjige na komade,
 pa po knjigi pustiše jaziju.
 Vako Care u pero govori:
 »Ko je Srbin, i srpskoga roda,
 i od srpske krvi i koljena,
 a ne došo u boj na Kosovo,
 ne imao od srca poroda,
 ni muškoga, ni djevojačkoga;
 od ruke mu ništa ne porodilo,

rujno vino, ni šenica bjela;
 rđom kapo dok mu je koljena!
 Kad je take knjige napravio
 na njih carski pečat udario,
 pa je Care knjige opravio
 na sve srpske krasne poglavice,
 od Budima grada do Soluna,
 od Dunava do Sinjega Mora;
 svakojemu piše podjednako;
 a Kruševac i bez knjige zovnu,
 i Kruševac, i oko Kruševca.

